

ŽENE I DEVOJKE U SPORTU: Istraživanje o rodnim stereotipima i preprekama koje ometaju ravnopravan pristup sportu

Autori:

Dina Vllasaliu: Rukovodilac projekta i istraživač - IDRA Kosovo

Nora Jusufi, Direktor: IDRA Kosovo

Luljeta Demolli, Direktor: KGSC

Decembar 2022

Ovaj projekat je sproveo Kosovski centar za rodne studije, a finansirala ga je Agencija za ravnopravnost polova, Kancelarija premijera Republike Kosovo.

Stavovi izraženi u ovom dokumentu su stavovi autora, zasnovani na stavovima učesnika fokus grupa i ispitanika i ne predstavljaju nužno stavove drugih strana.

Sadržaj

Uvod I motivacija.....	4
Metodologija.....	7
Demografski profil anketiranih lica.....	7
Rezultati.....	11
Vrsta sporta i članstvo u federaciji.....	11
Glavni izazovi sportistkinja.....	13
Uticaj porodice i zajednice na bavljenje sportom.....	16
Prihodi od bavljenja sportom.....	19
Pristup objektima, sportskoj infrastrukturi i vremenu treninga.....	22
Izloženost seksualnom uznemiravanju.....	26
Medijska pokrivenost i baza navijača.....	30
Ograničenja.....	32
Zaključci i preporuke.....	32
Prilozi.....	35
Prilog1: Vodič za moderiranje fokus grupa za sportistkinje.....	35
Prilog 2: Vodič za moderiranje fokus grupa sa predstavnicima institucija I NVO- a.....	37

Tabela slika I tabela

Slika 1: Regionalna Distribucija.....	8
Slika 2: Bračni status.....	8
Slika 3: Nivo obrazovanja.....	9
Slika 4: Status zaposlenja.....	9
Slika 5: Lični mesečni prihodi.....	10
Slika 6: Mesečni prihod porodice.....	10
Slika 7: Uključenost u sport.....	11
Slika 8: Godine u ovom sportu profesionalne nasuprot neprofesionalnim.....	12
Slika 9: Broj godina igranja i vrsta sporta.....	12
Slika 10: Članstvo u savezu Kosovo.....	13
Slika 11: Uskladiivanje poslovnog i porodinog Zivota.....	14
Slika 12: Glavni izazov da postanete profesionalna sportistkinja.....	14
Slika 13: Najveći izazov sa kojim se suočava sport.....	15
Slika 14: Podrška porodice u sportu.....	16
Slika 15: Izjave o uticaju porodice.....	17
Slika 16: Prihvatanje učešća u sportu u zajednici i zemlji.....	17
Slika 17: Zahtev za zvaničnu subvenciju za sport.....	19
Slika 18: Percepcije žena o plaćanju muškaraca za isti sport.....	21
Slika 19: Izjave o uslovima plaćanja.....	21
Slika 20: Zadovoljstvo uslovima sportskih objekata.....	23
Slika 21: Šta sprečava žene da se osećaju opušteno u svlačionicama.....	24
Slika 22: Izjave o sportskim objektima.....	24
Slika 23: Vreme treninga.....	25
Slika 24: Znanje o prijavljivanju seksualnog uznemiravanja i starosne grupe.....	28
Slika 25: Jasne smernice Saveza u prijavljivanju seksualnog uznemiravanja.....	28
Slika 26: Osoba odgovorna za prijavu seksualnog uznemiravanja.....	28
Slika 27: Izjave o seksualnom uznemiravanju.....	27
Slika 28: Percepcija razloga zašto su muškarci više plaćeni za isti sport.....	30
Slika 29: Izjave o medijskom pokrivanju.....	31
Slika 30: Izjave o bazi navijaca.....	31
Tabela 1: Starosna distribucija ispitanika.....	9
Tabele 2: Izvor plaćanja.....	19
Tabela 3: Mesta gde sportistkinje treniraju.....	22
Tabela 4: Učestalost treninga.....	25

Uvod I motivacija

Osnaživanje žena kroz sport je tema o kojoj se dugo raspravljalo i koja je dobila zamah u poslednjih nekoliko godina. Inkluzivno učešće žena u sportu smatra se ključnim u postizanju rodne ravnopravnosti i prkošenju društvenim normama ugrađenim u kulture širom sveta. [1] I na Kosovu se očekuje da će učešće žena u sportu pomoći da se premosti jaz u nejednakosti polova i osnaži žene svih pozadina. [2] U stvari, Kosovo je već postiglo napredak ka rešavanju problema rodne nejednakosti kroz inkluzivno učešće u sportu, sa renomiranim sportistkinjama koje učestvuju na različitim međunarodnim takmičenjima, uključujući Olimpijske igre.

Inkluzivno učešće u sportu je zapravo „osnovno pravo za sve“ prema UNESCO-ovoj definiciji o pravima na sport i fizičko vaspitanje. [3] Međutim, nesporno je da je generalno učešće žena u sportu istorijski manje izraženo i manje popularno od učešća muškaraca. I na Kosovu je znatno manje profesionalnih sportistkinja i sertifikovanih trenera za razliku od muškaraca u skoro svakoj sportskoj kategoriji. Prema najnovijoj sportskoj statistici koju je objavila Kosovska agencija za statistiku, od ukupnog broja sportista u svim sportskim kategorijama, oko 25% su žene (3.775 od 15.253), a od zaposlenih lica za sve sportske kategorije 16,2% su žene. (273 od 1.684) [4]. Iako su podaci stari skoro deset godina, oni su jedini javno dostupni od Agencije za statistiku i još uvek su relevantni za slikanje neučešća žena u sportu.

Zakonski okvir Kosova predviđa pravo žena na ravnopravno učešće u sportu i naglašava važnost pružanja jednakih mogućnosti bez obzira na pol ili etničku pripadnost. Na primer, Zakon o rodnoj ravnopravnosti poziva na jednakost u zapošljavanju i pravičnu platu bez obzira na pol pojedinca [5]. Štaviše, Zakon o sportu ukazuje na značaj simetrije u rodnoj inkluzivnosti u članstvu u sportskim savezima i ističe da klubovi koji angažuju profesionalne sportiste treba da poštuju njihova prava i dužnosti u skladu sa Zakonom o radu [6]. Zakon o radu u članu 55 dalje propisuje značaj jednake naknade muškaraca i žena za rad jednake vrednosti [7]. Ipak, za isti sport se pretpostavlja da su žene plaćene manje od muškaraca i često ne mogu da žive samo od svoje plate kao profesionalni

[1] UN Women. In focus: Women and Girls in Sports. <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2016/2/lakshmi-puri-speech-at-value-of-hosting-mega-sport-event>

[2] Kosovo Promotes Sport as a Powerful Vehicle to Drive Social Change. UN Women. <https://eca.unwomen.org/en/news/stories/2019/04/kosovo-promotes-sport-as-a-powerful-vehicle-to-drive-social-change>

[3] International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport. UNESCO. https://en.unesco.org/sites/default/files/sport_e.pdf

[4] Sports' Statistics for 2013. Kosovo Agency of Statistics. <https://ask.rks-gov.net/media/2039/statistikat-e-sportit-2013.pdf>

[5] Kosovo's Law on Gender Equality (Law Nr. 2004/2), Article 12. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=10923>

[6] Kosovo's Law in Sport (LAW Nr. 2003/24), Article 28 and 39 respectively. <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2735>

[7] Kosovo's Law on Labor (Law No.03/L -212), Article 55. <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2735>

sportista sa punim radnim vremenom. Iako ne postoje direktne statistike o ovome za Kosovo, postojanje ovog jaza u platama u drugim delovima sveta [8] može navesti nekoga da veruje da ova situacija verovatno preovladava i na Kosovu.

Pored toga, Zakon o zaštiti od diskriminacije naglašava važnost pravičnog postupanja i striktno zabranjuje diskriminatorno postupanje u vidu direktne i indirektno diskriminacije, seksualnog i psihičkog uznemiravanja, segregacije i druge povezane diskriminacije na osnovu demografskih karakteristika osobe [9]. Ipak, seksualno uznemiravanje je rasprostranjena tema u kosovskom društvu, sa oko 64,1% žena koje su prijavile da su bile seksualno uznemiravane uopšte u poređenju sa 32,5% muškaraca [10], a mentalitet „okrivljavanja žrtve“ preovladava u društvu do danas. Iako ne postoje statistički podaci o seksualnom uznemiravanju sportistkinja, moglo bi se očekivati da će situacija biti manje-više ista i u ovoj sferi.

Da bi ispunila Zakon o rodnoj ravnopravnosti, Agencija za rodnu ravnopravnost/Kancelarija premijera izradila je Kosovski program za rodnu ravnopravnost 2020-2024 [11]. Ovaj program je izgrađen na tri stuba/cilja uključujući a) ekonomsko osnaživanje i socijalno blagostanje, b) ljudski razvoj, uloge i rodne odnose, i c) prava žena, pristup pravdi i bezbednost. Drugi stub se fokusira na povećanje inkluzivnosti žena u sportu među ostalim disciplinama i predviđa da do 2024. godine 6 sportskih klubova vode žene i da 50% sportskog budžeta bude posvećeno ženskim sportskim aktivnostima [12]. Ovaj cilj takođe ima za cilj da poveća javnu svest o učešću žena u sportu i poboljša infrastrukturu koja je vezana za to (cilj II.2.3 u Kosovskom programu za akcioni plan za rodnu ravnopravnost), uz pretpostavku da trenutno žene nemaju pristup odgovarajućoj i bezbednoj infrastrukturi da se razvijaju kao sportistkinje.

Ovaj Program dalje naglašava nedostatak medijske pokrivenosti žena uopšte. Na primer, ističe se da su se u proseku priče koje pokrivaju žene kao ključni fokus kretale od 5,21% do 7,72% na nacionalnim televizijama. Slično u štampanim medijima, „žene u politici“ i „nasilje nad ženama“ bile su dve kategorije koje su značajnu medijsku pažnju posvetile ženskim protagonistima [13]. Iako je sport zauzeo treće mesto kao kategorija, pretpostavlja se da je to bilo zbog nedavnih uspeha kosovskih sportistkinja u džudo sportu, ali ne nužno zbog holističkog pokrivanja različitih sportskih kategorija i ženskih uspeha u svakoj od njih. Ova činjenica može dovesti do problema u pogledu prepoznatljivosti žena u sportskoj industriji i stvoriti poteškoće u uspostavljanju baze navijača za svaku sportistkinju.

[8] Morgan, Sh. Working Twice as Hard for Less Than Half as Much: A Sociolegal Critique of the Gendered Justifications Perpetuating Unequal Pay in Sport. <https://journals.library.columbia.edu/index.php/lawandarts/article/view/8956>

[9] Kosovo's Law on Discrimination (Law Nr. 05/L -02-1), Article 4. <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=10924>

[10] Sexual Harassment in Kosovo. Kosovo's Women Network and Austrian Development Agency. <https://womensnetwork.org/wp-content/uploads/2018/10/20160223185243349.pdf>

[11] Kosovo's Programme for Gender Equality 2020-2024. Office of the Prime Minister and Agency for Gender Equality. <https://abgj.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Programi%20i%20Kosov%C3%ABs%20p%C3%ABr%20Barazi%20Gjinore%202020-2024%20-%20SHQIP%20-%20FINAL.pdf>

[12] Ibid.

[13] Ibid.

Na kraju, Olimpijski komitet Kosova prepoznaje nedostatke zemlje u neadekvatnoj zastupljenosti žena u sportu. Oni organizuju godišnje radionice na temu „Ravnopravnost polova i različitost“ [14], čiji je glavni cilj promocija učešća žena u sportu i odvajanje od verovanja zajednice da je sport sinonim za muškarce.

U svetlu pravnog okvira i trenutnog društvenog okruženja za žene sportistkinje, Agencija za ravnopravnost polova podržala je Kosovski centar za rodnu ravnopravnost koji je zauzvrat angažovao IDRU kompaniju za strazivanje i konsalting u sprovođenju studije kako bi se osvetlili izazovi i mogućnosti žena sportistkinja na Kosovu.

Konkretno, ova studija je pokušala da razume izazove sa kojima se žene sportisti suočavaju u bezbroj sfera uključujući:

- Opšte razumevanje vrste sporta koji se igra i članstva u federaciji
- Glavne izazove sportistkinja
- Uticaj porodice na odluku da se profesionalno bavi sportom i uverenja zajednice, kako za sebe tako i za kolege
- Prihod ostvaren od profesionalnog bavljenja sportom i da li biti profesionalni sportista može biti dovoljan posao sa punim radnim vremenom, kako za sebe tako i za kolege
- Potcenjivanje stepena pristupa objektima i sportskoj infrastrukturi, kako za sebe tako i za kolege
- Razumevanje stepena izloženosti kako pojedinca tako i njegovih kolega seksualnom uznemiravanju, kao i politika izveštavanja (ako ih ima) u slučaju incidenta seksualnog uznemiravanja, i
- Mera u kojoj su medijski pokriveni i njihova baza navijača.

U odeljcima ispod prikazana je metodologija korišćena za prikupljanje podataka, rezultati anketa u svakoj od gore navedenih sfera/tema, kao i deo sa zaključcima i preporukama koji proizilaze iz nalaza u delu sa rezultatima.

[14] Olympic Committee of Kosovo. <https://noc-kosovo.org/sq/ngjarjet>

Metodologija

Ova studija je koristila kombinaciju diskusija fokusnih grupa (FGD) i anketa kako bi se razumeli izazovi i mogućnosti profesionalnih i neprofesionalnih sportistkinja u njihovom bavljenju sportom. Kontaktirano je 150 žena starijih od 18 godina da se sazna više o njihovim iskustvima, percepcijama i stavu o tome da budu sportistkinje na Kosovu.

Pored toga, organizovano je pet diskusija u fokusnim grupama sa sledećim rasporedom:

- 2 FG sa ženama sportistkinjama i trenerkama koje žive u različitim regionima Kosova
- 1 FG sa opštinskim predstavnicima za kulturu, umetnost i sport
- 1 FG sa predstavnicima različitih javnih institucija/sportskih saveza/drugih
- 1 FG sa predstavnicima nevladinih organizacija u pokretima za prava žena i sportu

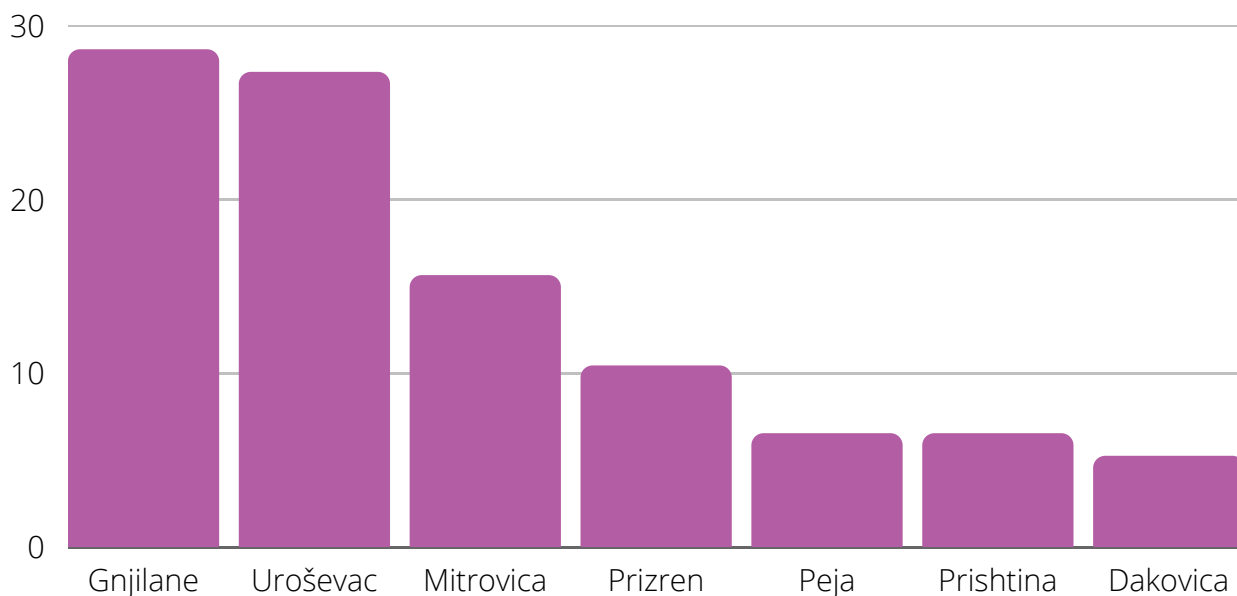
Iako su ankete potencijalno mogle biti dovoljne za pronalaženje potrebnih informacija za obim ove studije, fokus grupe su dodatno poslužile za jačanje nalaza i izazova. Štaviše, zbog prirode fokus grupa koje traju duže, ideje i misli bi mogle lakše da se kreću kako bi se pružio bolji uvid u predmet. Pored toga, organizacija fokus grupa sa različitim predstavnicima uvela je različite perspektive nekoliko relevantnih aktera na sportistkinje. Sa fokus grupama, studija je bila u mogućnosti da obuhvati varijabilnost odgovora o ulozi institucija, federacija i nevladinih organizacija u promovisanju žena sportistkinja i stepenu dostupnih i primljenih subvencija.

Odeljak ispod će predstaviti detaljan pregled demografskih karakteristika anketiranih pojedinaca i učesnika fokus grupa.

Demografski profil anketiranih lica

Anketirane sportistkinje dolaze iz različitih regiona Kosova. Većina njih se nalazila u Gnjilanu, Uroševcu, odnosno Mitrovici, a manje iz Peći, Prizrena, Đakovice i Prištine. Slika 1 ispod prikazuje procentualnu distribuciju regionalnog širenja.

Slika 1: Regionalna Distribucija

Štaviše, 88,3% ispitanih žena dolazi iz urbanih sredina, a 11,7% iz ruralnih. Pored toga, kao što pokazuje Slika 2, većina anketiranih sportista su bili slobodni i nikada nisu bili u braku (81,8%), zatim oni u vezi (13%), oženjeni (3,9%) i razvedeni (1,3%). Druge kategorije su takođe uključivale: kohabitaciju, odvojene i udovice, ali pošto za ove kategorije nisu prikupljeni odgovori, oni su izostavljeni iz trakastog grafikona u nastavku.

Slika 2: Bračni status

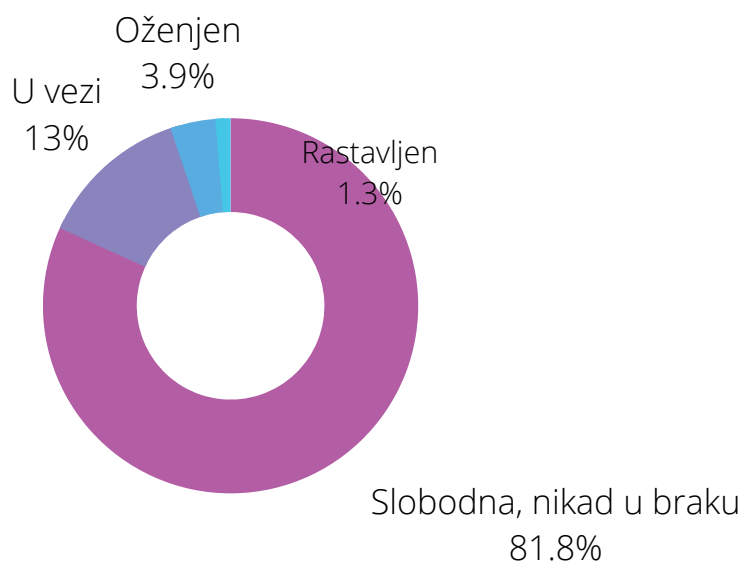

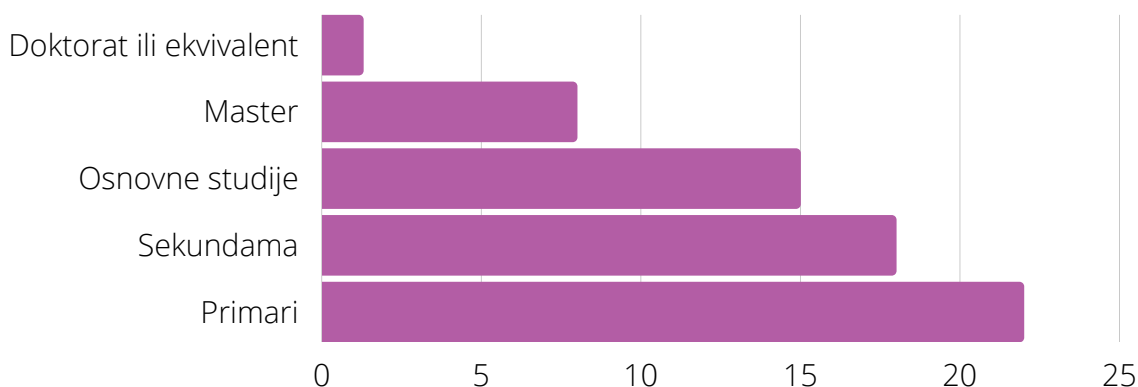
Tabela u nastavku takođe pokazuje polnu strukturu anketiranih pojedinaca. Vidi se da je većina ispitanika mlađa i pripada starosnoj kategoriji od 18-25 godina.

Dob	%
18-25	87%
26-35	11.7%
36-45	1.3%

Tabela 1: Starosna distribucija ispitanika

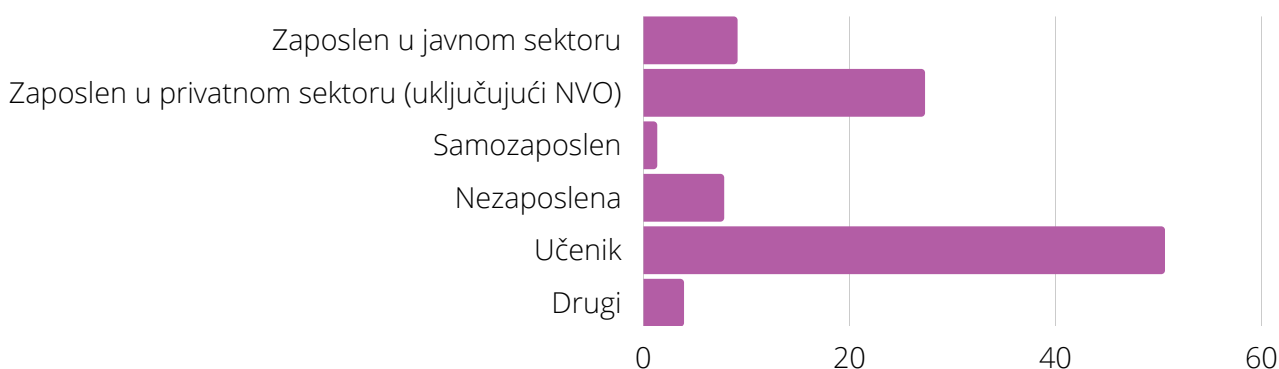
Što se stepena obrazovanja tiče, velika većina ispitanih žena ima završenu srednju školu (58,4%), zatim one sa diplomom (32,5%), masterom (5,2%), osnovnim obrazovanjem (2,6%) i doktoratom (1,3%). Slika 3 u nastavku predstavlja pregled postignutog nivoa obrazovanja. Dakle, možemo reći da uzorak čine prilično obrazovane žene, od kojih 39% ima najmanje diplomu.

Slika 3: Nivo obrazovanja

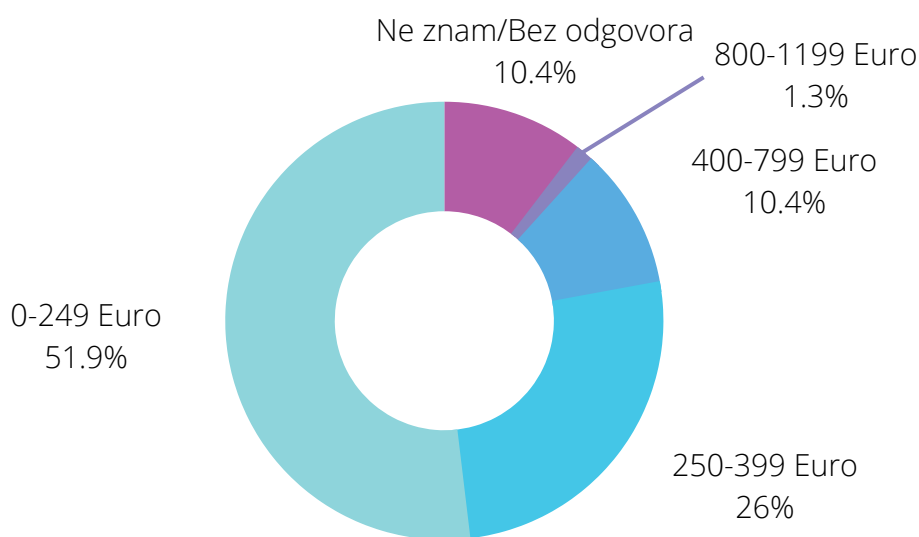
Prema njihovom radnom statusu, kao što je prikazano na slici 4 u nastavku, većina ispitanih pojedinaca se sastojala od studenata (50,6%), a samo je 37,7% rezultiralo kao zaposleni u javnom sektoru, privatnom sektoru ili kao samozaposleni

Slika 4: Status zaposlenja

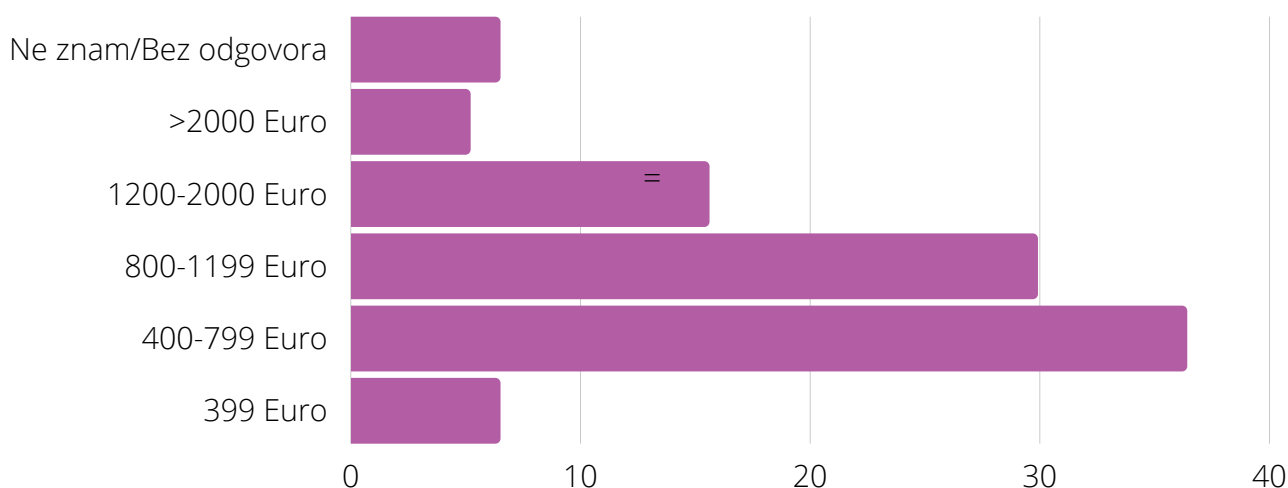

Na kraju, možemo reći da većina intervjuisanih pojedinki ima mesečna primanja koja su ispod prosečne plate na Kosovu [15], odnosno skoro 52% intervjuisanih pojedinaca je imalo plate koje su padale između 0-249 evra mesečno (Slika 5). Slična je situacija i kada se posmatraju ukupni prihodi porodice. Kao što pokazuje Slika 6, ukupno 72,8% ispitanih pojedinaca je izjavilo da njihov mesečni porodični prihod pada ispod 1.200 EUR/mesečno. Uzimajući u obzir ovaj prihod i ranjivost, važno je shvatiti da novac koji se ostvaruje od sporta (ili nedostatak novca) predstavlja ključnu odluku/prepreku za ove žene da se profesionalno bave sportom.

Slika 5: Lični mesečni prihodi

Slika 6: Mesečni prihod porodice

[15] Wage Level in Kosovo, 2021. ASK: <https://ask.rks-gov.net/en/kosovo-agency-of-statistics/add-news/wage-level-in-kosovo-2021>

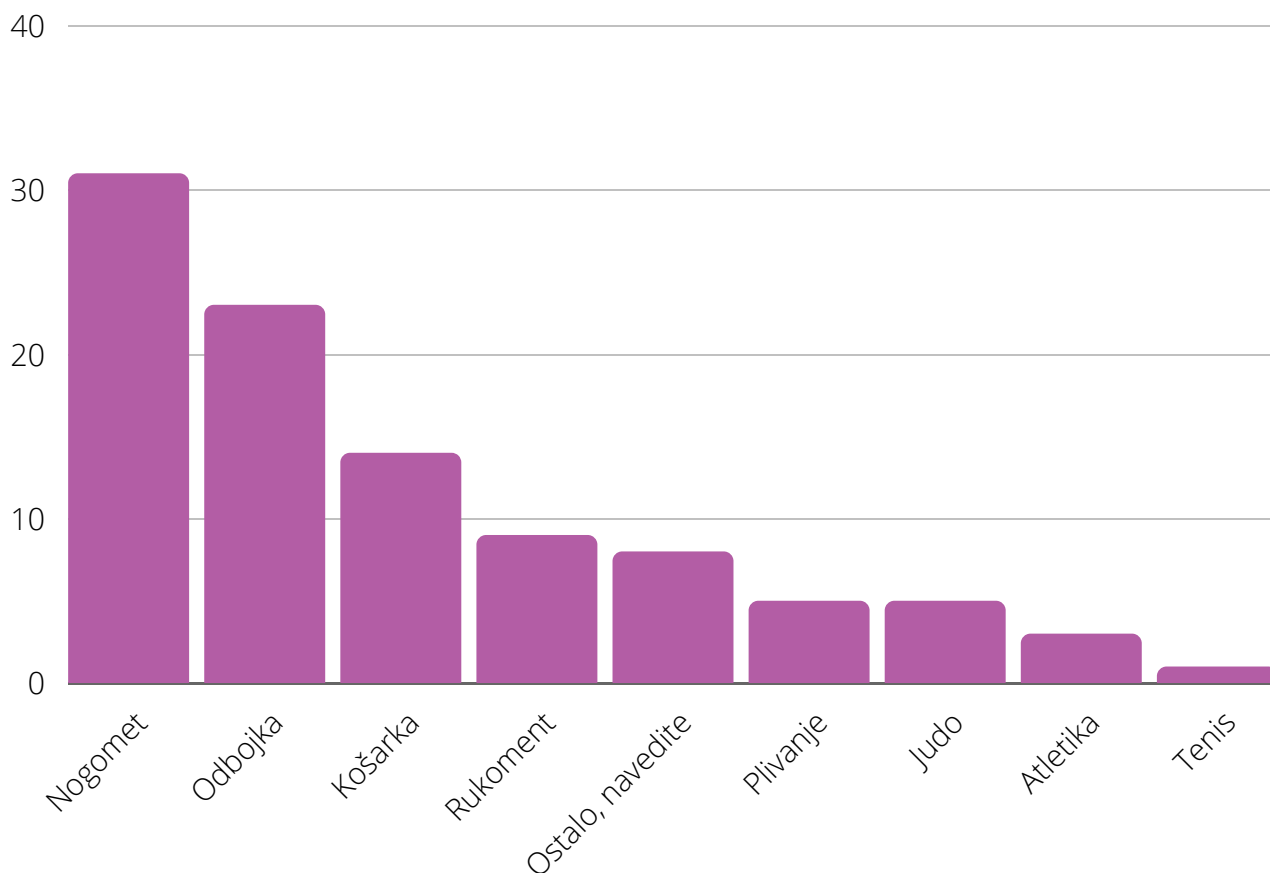
Rezultati

Ovaj deo predstavlja pregled deskriptivne analize odgovora pojedinaca na izazove i mogućnosti koje imaju u bavljenju sportom na Kosovu. Pododeljci u nastavku predstavljaju odgovore pojedinaca prvo uopšteno u vezi sa sportom kojim se bave i brojem godina bavljenja ovim sportom. Zatim se razmatraju glavni izazovi koje sportistkinje na Kosovu smatraju velikom smetnjom da postanu profesionalni sportisti, uticaj njihove porodice i zajednice na bavljenje sportom, prihod ostvaren od bavljenja sportom, stepen pristupa objektima i opšta sportska infrastruktura, izloženost seksualnom uznemiravanju i stepen medijske pokrivenosti i uspostavljena baza navijača.

Vrsta sporta i članstvo u federaciji

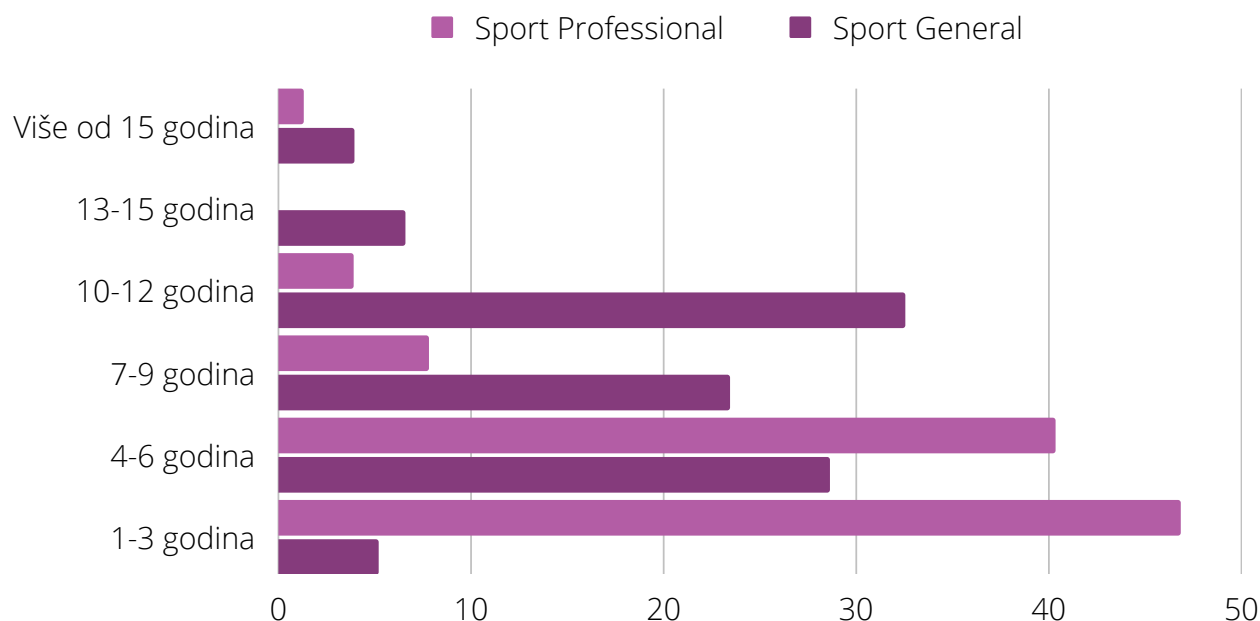
Na početku je važno napomenuti da je 97,4% ispitanih pojediniki izjavilo da su profesionalne sportistkinje. Štaviše, donji grafikon prikazuje pregled vrste sporta koje su ispitanice igrale, prikazan u opadajućem redosledu. Tri najpopularnije kategorije ovde su uključivale fudbal, odbojku i košarku, dok su ostale sportske kategorije bile manje popularne u smislu portage.

Slika 7: Uključenost u sport

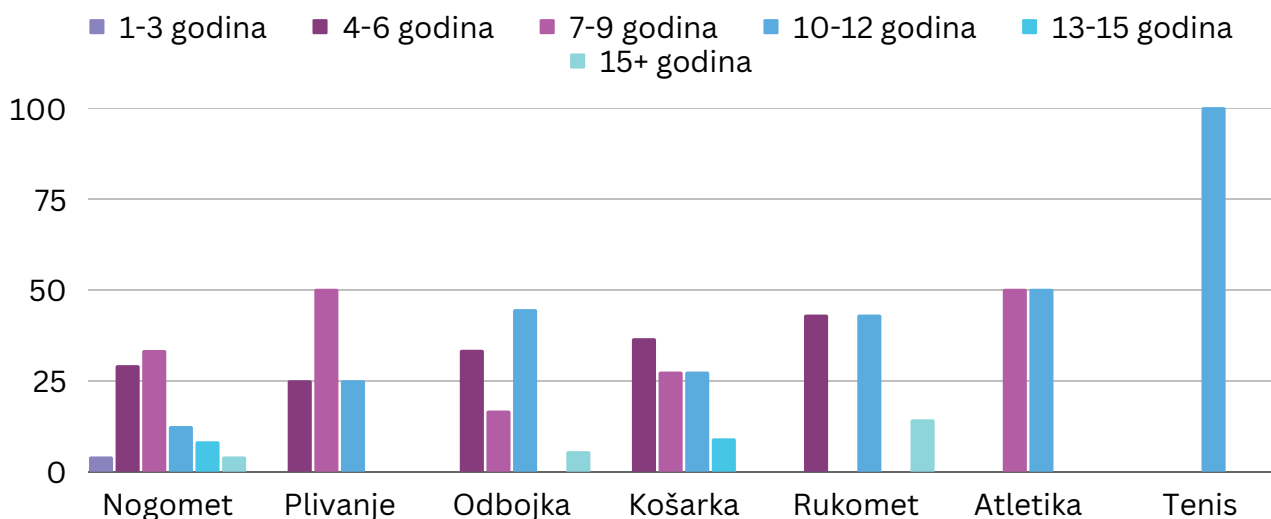
Štaviše, ispitanice su takođe bile podstaknute da odgovore o broju godina u kojima su se bavile gore navedenim sportom, kako profesionalno tako i neprofesionalno. Slika 8 u nastavku pokazuje da je igranje iz razonode prilično rasprostranjeno među našim ispitanicama u uzorku (tj. 23,4% i 32,5% je odgovorilo da se bave ovim sportom iz zabave 7-9 godina i 10-12 godina respektivno), kako broj godina prolazi, profesionalno bavljenje sportom opada (tj. 7,8% i 3,9% odgovorilo je da se profesionalno bavi ovim sportom 7-9 godina i 10-12 godina, ovim redosledom).

Slika 8: Godine u ovom sportu profesionalne nasuprot neprofesionalnim

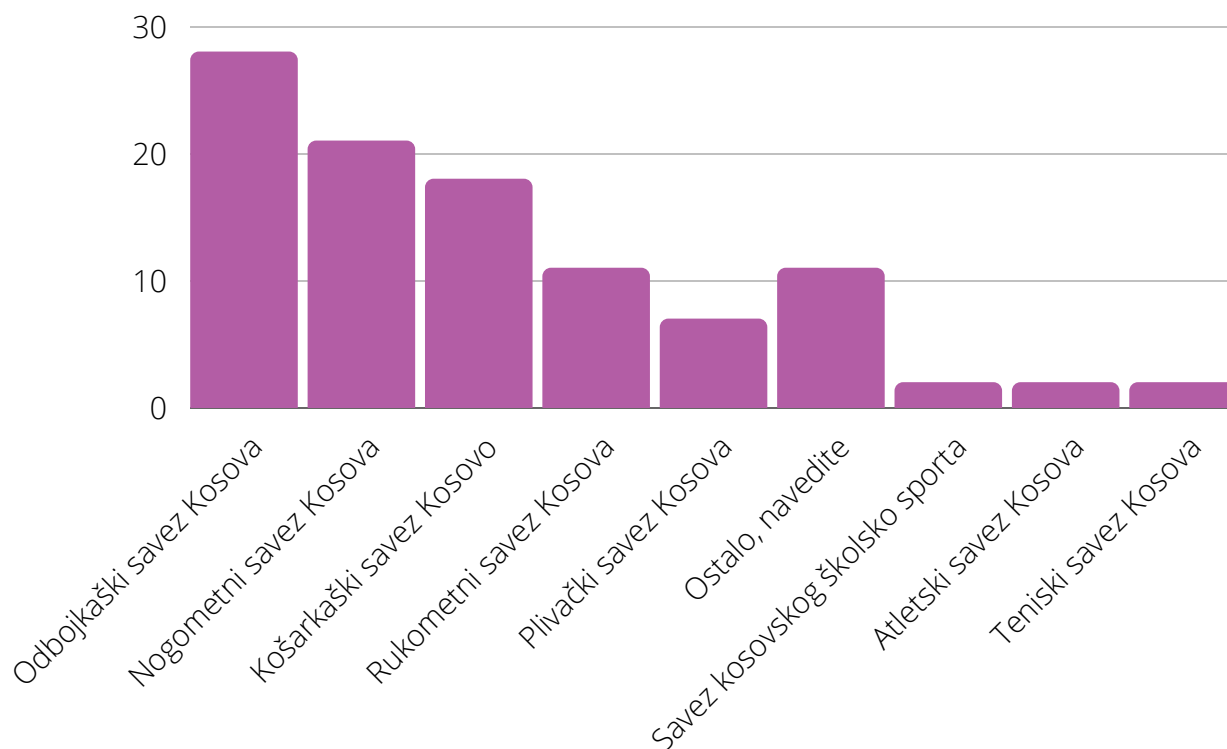
Pored toga, na slici 9 ispod je prikazana analiza broja godina igranja (neprofesionalno) unakrsna tabela sa tipom sporta. Kao što se može videti, najveću varijabilnost po broju godina staža ispitanika čini fudbal, zatim košarka, odbojka i tako dalje.

Slika 9: Broj godina igranja i vrsta sporta

Generalno, 74% ispitanih sportistkinja prijavilo je da su bile deo zvaničnog sportskog saveza na Kosovu. Od onih koje su odgovorile da su bile deo sportskog saveza, čini se da je najpopularniji savez Odbojkaški savez Kosova (28,1%), zatim Fudbalski savez (21,1%), Košarkaški savez (17,5%) i tako dalje.

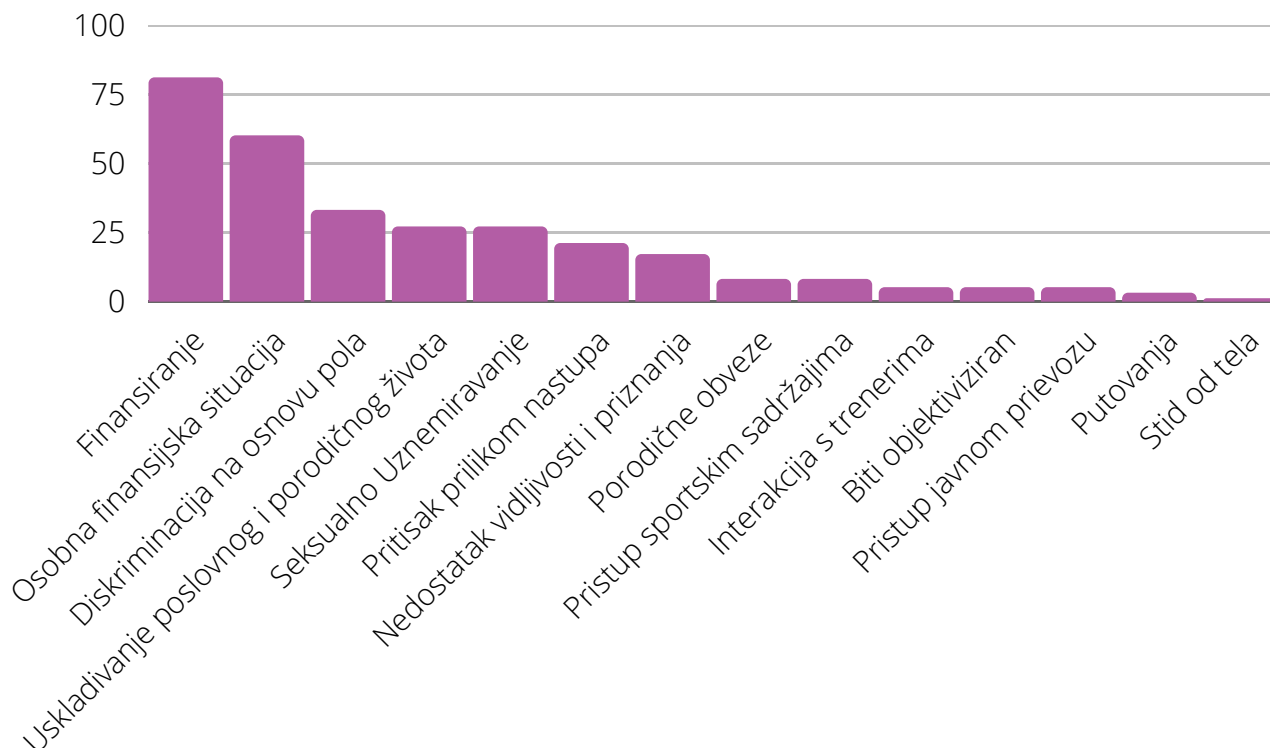
Slika 10: Članstvo u savezu Kosovo

Glavni izazovi sportistkinja

Kao deo ankete, sportistkinje su bile podstaknute da odgovore o svojoj percepciji u vezi sa tri najveća izazova sa kojima se suočavaju da postanu profesionalni sportisti, kao i da istaknu najveći izazov. Ovde je važno razumeti da je ovo samo njihova percepcija i da možda ne predstavlja adekvatnu sliku stvarnosti. Na pitanje o izdvajanju tri najveća izazova sa kojima se suočavaju žene, u 80,5% slučajeva kao ključni izazov naveden je nedostatak finansiranja, zatim lična finansijska situacija (59,7%) i diskriminacija po osnovu pola (32,5%). Slika 11 u nastavku prikazuje analizu svakog izazova i procenat puta kada je izabran kao jedan od tri izazova među ispitanicima. Kumulativni procenat iznosi više od 100% s obzirom na prirodu pitanja gde su ispitanici mogli da izaberu više od jednog odgovora.

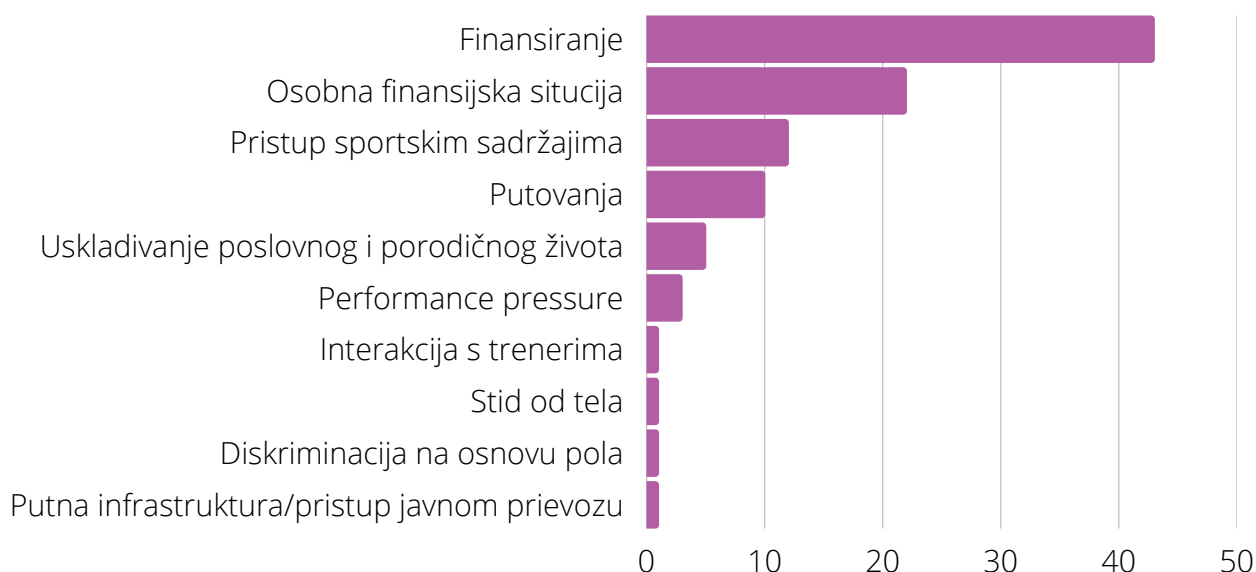
Slika 11: Tri najveća izazova da postanete profesionalna sportistkinja

* Napomena: Procenti ne iznose 100% jer je ovo pitanje sa više odgovora

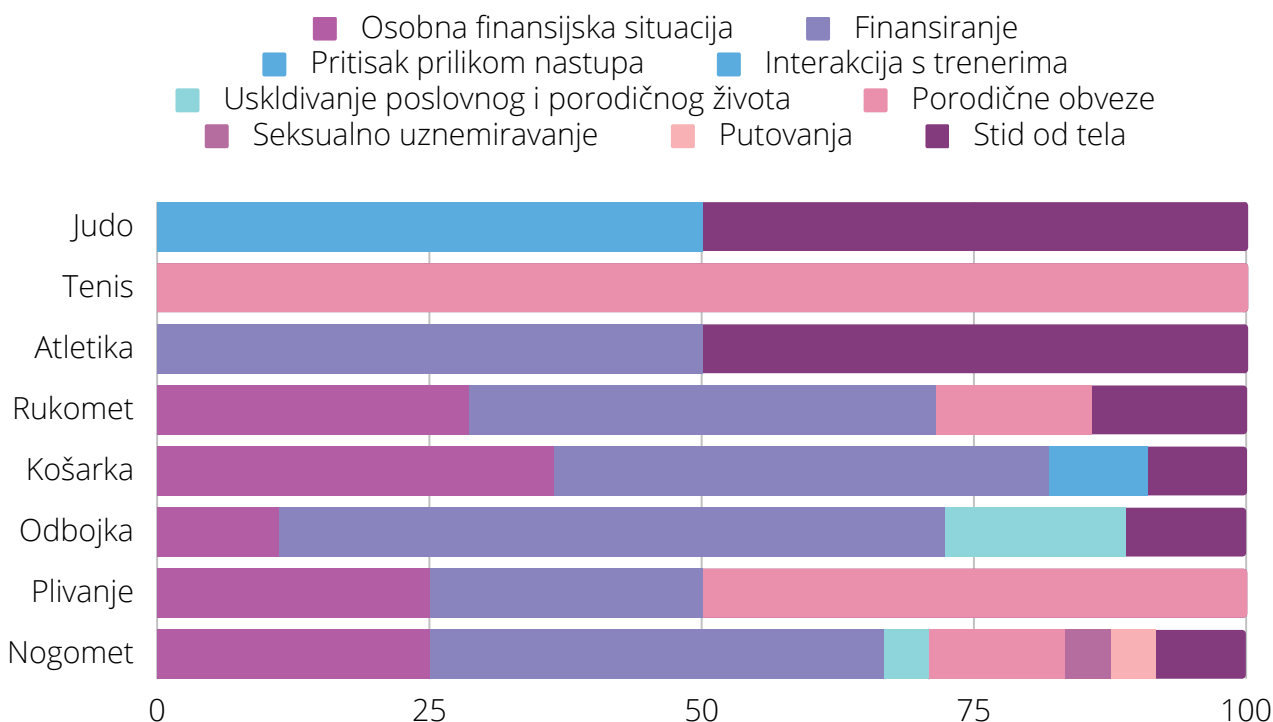
Zatim su ispitanice bile podstaknute da izaberu jedan izazov kao najveći od tri koja su odabrali u prethodnom pitanju. Ponovo (Slika 12), najveći identifikovani izazov bio je nedostatak finansiranja (42,9%), zatim lična finansijska situacija (22,1%) i nedostatak pristupa sportskim objektima (11,7%). S obzirom da su dva najčešće pominjana izazova takođe prilično slična u smislu da se oba odnose na probleme finansiranja, može se zaključiti da se finansiranje pojavljuje kao glavni faktor koji ometa da se sportistkinjama omogući da se profesionalno bave bilo kojim sportom po svom izboru.

Slika 12: Glavni izazov da postanete profesionalna sportistkinja

Štaviše, Slika 13 ispod naglašava glavni izazov podjeljen prema sportu koji se igra. Opet, u većini sportova, finansiranje i lična finansijska situacija se pojavljuju kao ključni izazovi sa kojima se suočavaju. Tenis i džudo su bila jedina dva sporta u kojima ova dva izazova nisu identifikovana kao glavna.

Slika 13: Najveći izazov sa kojim se suočava sport

Ovde je takođe vredno istaći da su sportistkinje iz diskusija u fokus grupama izjavile da je još jedan izazov sa kojim se suočavaju bilo to što su nakon određenog uzrasta morale da prestanu da se bave sportom zbog društvenih očekivanja o stvaranju porodice. Prema rečima jedne od učesnica:

“Naše bavljenje sportom prestaje do 35. godine života. Od nas se očekuje da do tog trenutka stvorimo sopstvene porodice i jednostavno više nema vremena da se bavimo sportom”

(učesnica u diskusiji fokus grupe sa ženama sportistkinjama i trenericama)

Pored toga, diskusije u fokus grupama su otkrile da je broj godina u kojima se neko aktivno bavi sportom direktno povezan sa vrstom sporta kojim se bavi. Žene su izjavile da ako su se bavile solo sportom (npr. plivanjem), njihova profesionalna sportska karijera trajala je nekoliko godina. Međutim, ako su se umesto toga bavili grupnim sportom (tj. odbojkom), njihova karijera je okončana onog trenutka kada su odlučili da se posvete stvaranju porodice. Prema njihovim rečima, to bi moglo biti zbog činjenice da su žene koje se bave individualnim profesionalnim sportom plaćene individualno, a ne grupno. Štaviše, činjenica da njihova karijera zavisi isključivo od njih, a ne od celokupnog učinka grupe, još je jedan motiv za nastavak bavljenja sportom.

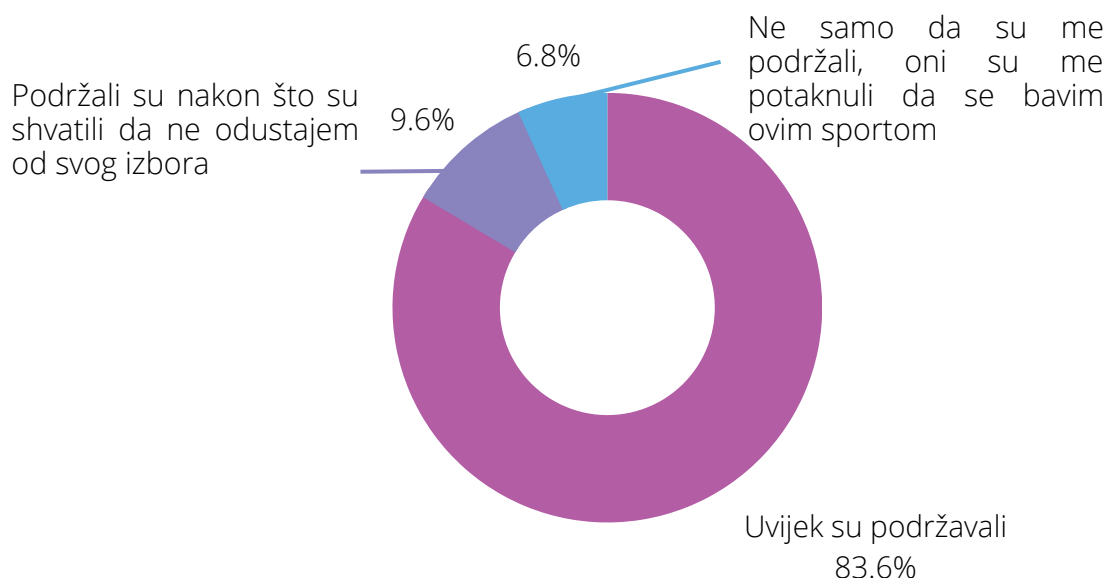
Prema gore navedenim nalazima, finansiranje i lična finansijska situacija pojavili su se kao ključni izazovi među sportistkinjama, za skoro sve sportove kojima se bave (osim džudoa i tenisa). Drugi ključni identifikovani faktori uključuju nedostatak pristupa odgovarajućim sportskim objektima i rodnu diskriminaciju.

Uticaj porodice i zajednice na bavljenje sportom

Zatim, ova anketa je imala za cilj da obuhvati koliko porodica i zajednica imaju uticaja na sport kojim se ove žene bave. S obzirom na kosovsku kolektivističku kulturu, hipoteza je bila da se ove dve varijable smatraju veoma važnim u donošenju odluke da se bavite sportom, profesionalno ili neprofesionalno. Istraživanje je stoga od učesnica tražilo da procene koliko je njihova porodica podržala njihovu odluku da se bave sportom, kao i da procene njihovu opštu percepciju o uticaju porodice i zajednice na odluku žena da se bave sportom.

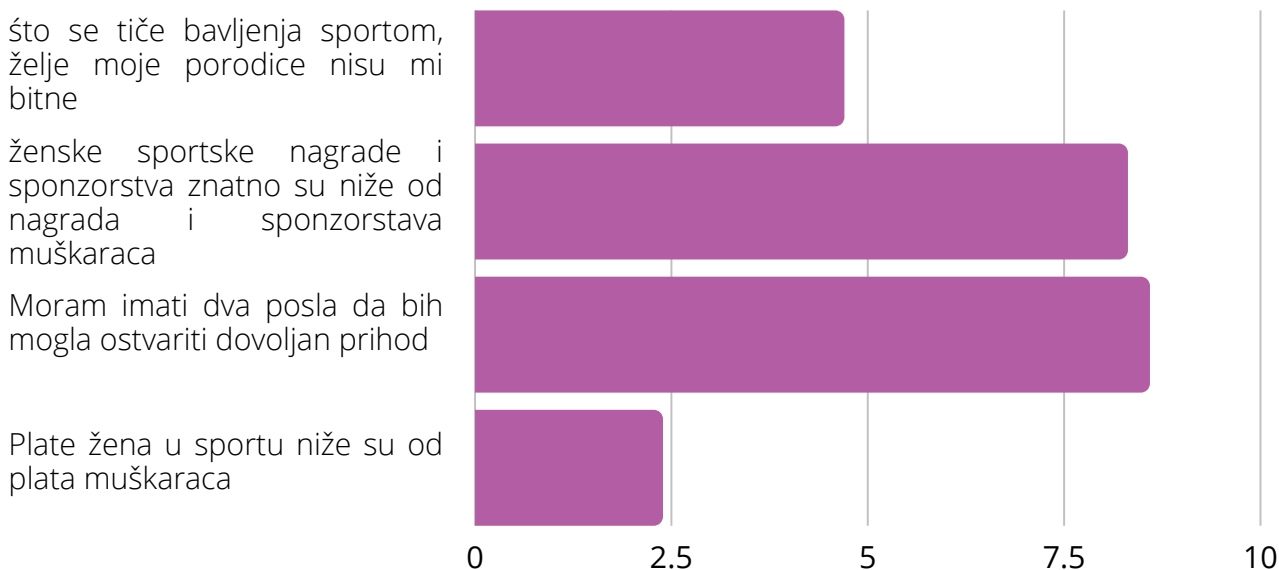
Prema dobijenim odgovorima, 94,8% je izjavilo da su oduvek imali podršku porodice u profesionalnom sportu, dok je samo 5,2% tvrdilo da nije nužno podržano. Štaviše, kao što slika 13 dole ilustruje, 83,6% ispitanica je tvrdilo da su njihove porodice uvek podržavale njihovu odluku da se bave sportom, a zatim 9,6% tvrdi da su dobili podršku porodice nakon što su shvatili da pojedinka ne odustaje od svog izbora, i 6,8% je izjavilo da je njihova porodica zapravo glavni faktor ohrabrenja koji stoji iza njihovog angažovanja da se bave ovim sportom.

Slika 14: Podrška porodice u sportu

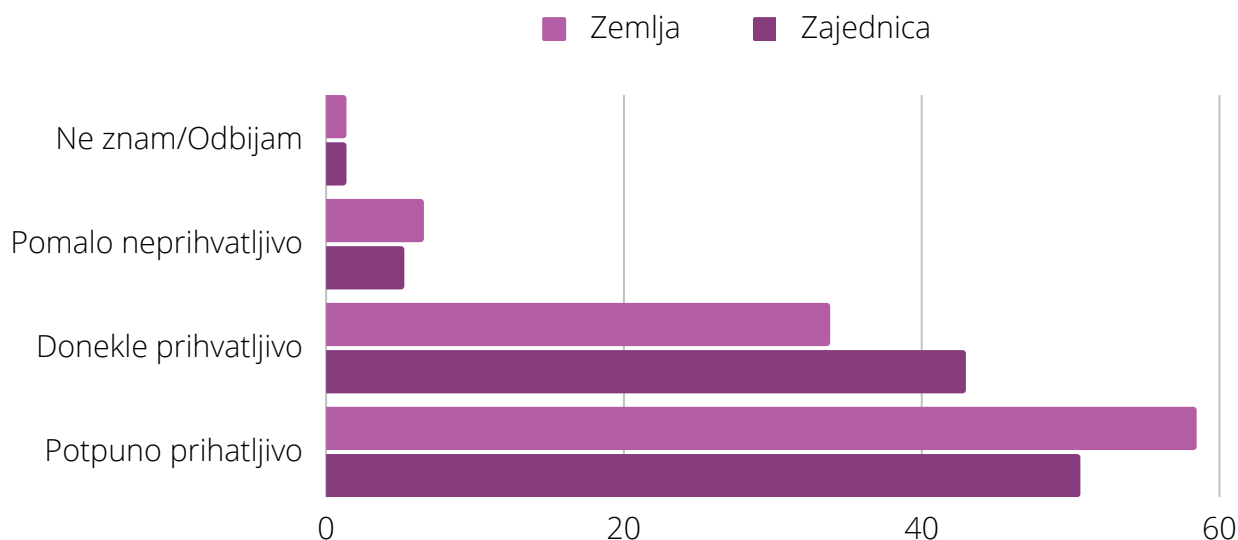
Kada je reč o opštim percepcijama o uticaju porodice na sport, ispitanici su bili podstaknuti da ocene odgovore na slici 15 na skali od 1-10, pri čemu je 1 „potpuno se ne slažem“, a 10 „potpuno se slažem“. Slika 15 prikazuje odgovore pomoću aritmetičkih sredina za skupljanje podataka iz odgovora. Kako se ispostavilo, ispitanici se generalno nisu složili sa tvrdnjom da njihova porodica smatra da je bavljenje sportom gubljenje vremena. Pored toga, postojala je opšta saglasnost sa izjavom o podršci porodice angažovanju i ambiciji u sportu.

Slika 15: Izjave o uticaju porodice

Štaviše, kada se razmatra uticaj zajednice, ovo istraživanje je takođe tražilo od ispitanica da daju svoje mišljenje o tome da li smatraju da je bavljenje sportom generalno prihvatljivo u njihovoj zajednici, kao i generalno na Kosovu. Na slici 16 prikazani su odgovori. Generalno, većina ispitanica smatra da je potpuno prihvatljivo i na nivou zajednice (50,6%) i na nivou države (58,4%) da se neko bavi sportom.

Slika 16: Prihvatanje učešća u sportu u zajednici i zemlji

Na kraju, kada je u pitanju uticaj porodice/zajednice, 40,3% pojedinki je izjavilo da veruje da postoje određeni sportovi koji su prikladni i za muškarce i za žene, ali većina — 59,7% tvrdi da ne veruje u rodne zadatke kada je sport u pitanju.

Međutim, kvalitativni nalazi kroz fokus grupe otkrili su detaljniju diskusiju i drugačiju stvarnost. Mnoge žene su tvrdile da je njihovim porodicama smetalo što se njihova deca bave sportom koji vodi muški trener. Prema rečima učesnice diskusije fokus grupe:

„Moja šira porodica je bila protiv toga da se profesionalno bavim sportom, a još manje da putujem u inostranstvo. Pošto je moj trener bio muškarac, oni su tvrdili da nema potrebe da ja kao žena putujem na međunarodna sportska takmičenja sa muškarcem”

(učesnica u diskusiji fokus grupe sa sportistkinjama i trenericama)

Na sličan način, drugi su tvrdili da su njihove porodice protiv toga da se bave sportom zbog potencijalne telesne dismorfije i činjenice da je sport obično sinonim za muškarce. Kako su dve učesnice tvrdile:

„Moja šira porodica je bila protiv toga da se bavim bilo kojom vrstom sporta. Prema njima, ako se bavim nekim sportom, kasnije u životu ću imati mušku figuru i moje telo više neće izgledati dobro”

(učesnica u diskusiji fokus grupe sa sportistkinjama i trenericama)

„Kada sam svojoj porodici rekla da razmišljam da se bavim sportom, oni su bili protiv, tvrdeći da je sport muška stvar, a da žene ne bi trebalo da se bave sportom. Čak smo dobile komentare od muških igrača da treba da kuvamo i da se brinemo o svojim domovima i da ne bismo smeli da igramo na terenu”

(učesnica u diskusiji fokus grupe sa sportistkinjama i trenericama)

Za razliku od dela prikupljanja kvantitativnih podataka gde su žene uglavnom bile mlađe od 25 godina, fokus grupe su imale i starije učesnice, što je otkrilo da se sportski mentalitet i rodni zadaci menjaju u današnjem društvu. Kako starija žena objašnjava:

„U moje vreme, moja porodica me je zaključala samo da bi me sprečila da idem na trening. Zapravo su me zatvorili u kuću samo da me spreče da odem. Zapravo, suočila sam se sa većim otporom porodice mog muža nego svoje sopstvene sve dok i oni nisu videli da sam odlučna da se bavim sportom”

(učesnica u diskusiji fokus grupe sa sportistkinjama i trenericama)

Međutim, čak i među učesnicima fokus grupa postojalo je opšte uverenje da se vremena menjaju i da je sport opšte prihvaćen kao aktivnost za žene. Prema izjavi učesnice fokus grupe:

„Verujem da se promena mentaliteta dogodila i zbog medijske pažnje koja se poklanja uspešnim i međunarodno poznatim kosovskim sportistkinjama”

(učesnica u diskusiji fokus grupe sa sportistkinjama i trenericama)

Iz gornjih nalaza, ima prostora da se kaže da se, prema delu deskriptivne analize, čini da je podrška porodice prisutna među onima koji se bave sportom, pa čak i ako nije bilo podrške u početku, ona je vremenom rasla. Međutim, fokus grupe su kroz diskusije otkrile da i dalje postoji stigma i sramota povezani sa time ako se bavite sportom kao žena, posebno iz perspektive zajednice, a ne iz percepcije nuklearne porodice.

Prihodi od bavljenja sportom

Pošto je glavni izazov koji je naglašen u bavljenju sportom rezultirao nedostatkom finansiranja, važno je razumeti gde se nalaze ove sportistkinje u pogledu prihoda ostvarenog od bavljenja sportom. Generalno, od svih ispitanica, 36% je reklo da dobija redovnu platu za sport kojim se bavi, a 64% je izjavilo da nikada nije dobilo redovnu platu.

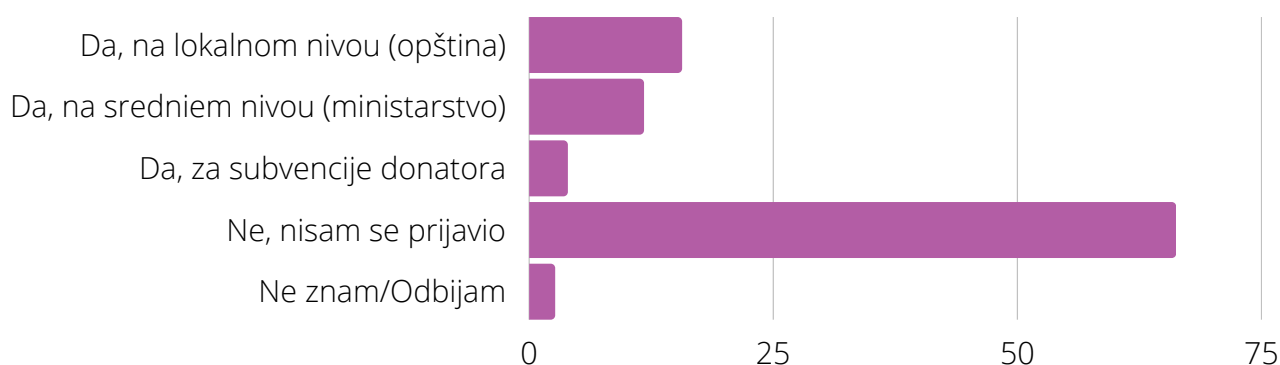
Od onih koji su odgovorili da primaju platu, pregled u tabeli 2 pokazuje da većina sredstava dolazi od privatnog vlasnika tima (53,6%), zatim donacije (21,4%), ostalih izvora (17,9%) i Vlade Kosova (7,1%).

Kategorije	%
Vlada Kosova	7.1%
Privatni vlasnik tima	53.6%
Donacije	21.4%
Ostali izvori	17.9%

Tabele 2: Izvor plaćanja

Štaviše, od ispitanica je zatraženo da daju svoje odgovore o tome da li su se ikada prijavili za zvanične šeme subvencija za profesionalno bavljenje sportom. Kao što pokazuje Slika 17 u nastavku, ogromna većina se nikada nije prijavila za subvenciju (66,2%), a oni koji su se prijavili uglavnom su to učinili na lokalnom nivou (15,6%), a zatim na centralnom nivou (11,7%).

Slika 17: Zahtev za zvaničnu subvenciju za sport

Osim toga, od onih koje su se prijavile, 58,3% njih je odgovorilo da nikada nisu primile nikakva sredstva/subvenciju, a 41,7% je reklo da je dobilo takva sredstva.

Diskusije fokus grupa su takođe otkrile da pristup sponzorstvima nije javno dostupne informacija. Kako je učesnica izjavila:

„Nemamo puno informacija o postojećim grantovima. To je zato što su ove informacije ekskluzivne za trenere i predstavnike saveza i nema mnogo transparentnosti u deljenju ovih informacija sa nama”

(učesnica u diskusiji fokus grupe sa ženama sportistkinjama i trenericama)

Slično tome, učesnice fokus grupa su takođe istakle da postoje neslaganja između zvaničnih ugovornih obaveza plaćanja i praktičnih. Prema izjavama učesnica:

„U zvaničnim ugovorima postoje drugačiji uslovi plaćanja od onoga što smo plaćeni u stvarnosti. U stvari, plaćeni smo mnogo manje nego što je navedeno u našim ugovorima”

(učesnica u diskusiji fokus grupe sa ženama sportistkinjama i trenericama)

S tim u vezi, bilo je učesnica koje su takođe tvrdile da su od sponzora dobili obeshrabrujuće reči. Kako jedna učesnica tvrdi:

„Sponzori ne žele da nas finansiraju jer tvrde da ih koštamo više od profita koji donosimo”

(učesnica u diskusiji fokus grupe sa ženama sportistkinjama i trenericama)

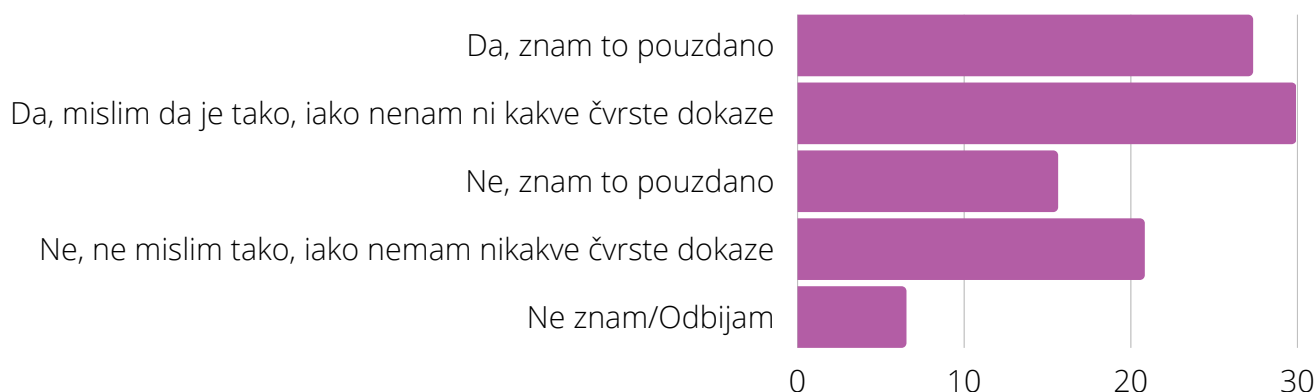
Neke druge su takođe rekle da ne samo da primaju niske isplate (ako ih uopšte ima) za sport kojim se bave, već takođe da nikada nisu finansijski podržane u slučaju medicinske povrede tokom treninga. Kako učesnica navodi:

„Ne samo da nismo plaćene, već i kada nam je potreban medicinski tretman izazvan na poslu, niko nam ne pomaže. U stvari, ako povreda potraje dosta vremena, teško je ponovo se vratiti na trening”

(učesnica u diskusiji fokus grupe sa ženama sportistkinjama i trenericama)

Ovo istraživanje je takođe pokušalo da obuhvati percepciju ovih žena o tome da li veruju da sui muškarci plaćeniji od njih za isti sport kojim se bave. Kao što prikazuje Slika 18, 29,9% tvrdi da generalno misli da muškarci dobijaju veće plate iako nemaju konkretne dokaze za to, a zatim 27,3% tvrdi da sa sigurnošću zna da muškarci dobijaju veće plate za isti sport kojim se bave. Sve u svemu, 57,2% ispitanica tvrdi da veruje/misli da su muškarci plaćeniji, za razliku od 36,4% koje tvrde da nisu.

Slika 18: Percepcije žena o plaćanju muškaraca za isti sport

Iz diskusija u fokus grupama, sportistkinje su takođe tvrdile da se generalno veruje da za isti sport koji se igra postoji ogroman jaz u platama između muškaraca i žena. Prema izjavama jednog učesnice:

„Za isti sport koji igramo, naša maksimalna isplata kao sportistkinja je minimalna početna plata naših kolega muškaraca“

(učesnica u diskusiji fokus grupe sa ženama sportistkinjama i trenericama)

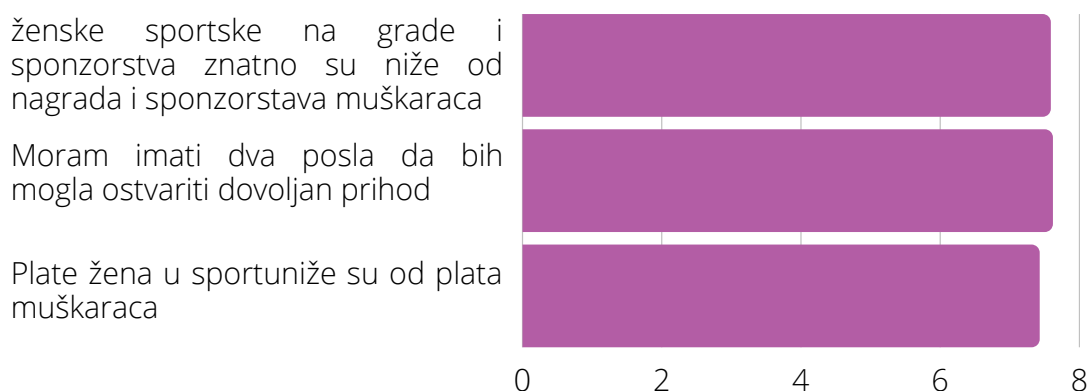
Druga je izjavila:

„Postoje velike razlike u platama između muškaraca i žena za isti sport. Muškarci su plaćeni četiri do pet puta više od ekvivalenta njihovih žena“

(učesnica u diskusiji fokus grupe sa ženama sportistkinjama i trenericama)

Na kraju, žene su takođe bile podstaknute da ocene svoje odgovore o opštim percepcijama u vezi sa uslovima plaćanja na skali od 1-10, pri čemu je 1 „potpuno ne slažem“, a 10 „potpuno se slažem“. Slika 19 prikazuje odgovore pomoću aritmetičkih sredina za sakupljanje odgovora sa podacima. Generalno, žene su se složile da moraju da rade na dva posla da bi ostvarile dovoljan prihod i složile su se da su njihove kolege muškarci generalno više plaćeni, kao i da primaju više nagrada/sponzorstava.

Slika 19: Izjave o uslovima plaćanja

Iz nalaza u ovom odeljku, evidentno je da postoji nedostatak mogućnosti finansiranja i znanja o postojanju takvih mogućnosti za žene da se prijave. Samo 36% žena je prijavilo da prima redovnu platu od sporta kojim se bave. Takođe je rasprostranjeno uverenje da žene veruju da su muškarci više plaćeni za isti posao.

Pristup objektima, sportskoj infrastrukturi i vremenu treninga

Sledeće, kao deo ovog izveštaja, interesantno je bilo i razumevanje koliko sportistkinje na Kosovu imaju pristup odgovarajućim objektima i sportskoj infrastrukturi, kao i percepcija ovih žena o tome da li trenutni objekti služe kao podsticaj za nastavak bavljenja sportom.

Za početak, od svih ispitanika, 71,4% je odgovorilo da imaju određenu sportsku salu za bavljenje sportom/treningom, dok je 28,6% reklo da nema pristup takvim objektima. Kada se zatražilo da daju odgovore o lokaciji na kojoj su obično trenirale, Tabela 3 navodi procentualni pregled odgovora. Čini se da od onih koji imaju pristup određenoj sportskoj sali, većina njih trenira u istoj sali kao i dečaci/muškarci (63,6%).

Kategorije	%
U sportskoj dvorani srednje škole	13.6%
U istoj sportskoj dvorani kao i dečaka/muška ekipa	63.6%
Drugde	22.7%

Tabela 3: Mesta gde sportistkinje treniraju

I iz diskusija u fokus grupama, otkriveno je da kada žene i muškarci dele mesto za vežbanje, muškarci prvi odlučuju o vremenu koje im najbolje odgovara za vežbanje. Prema rečima učesnica:

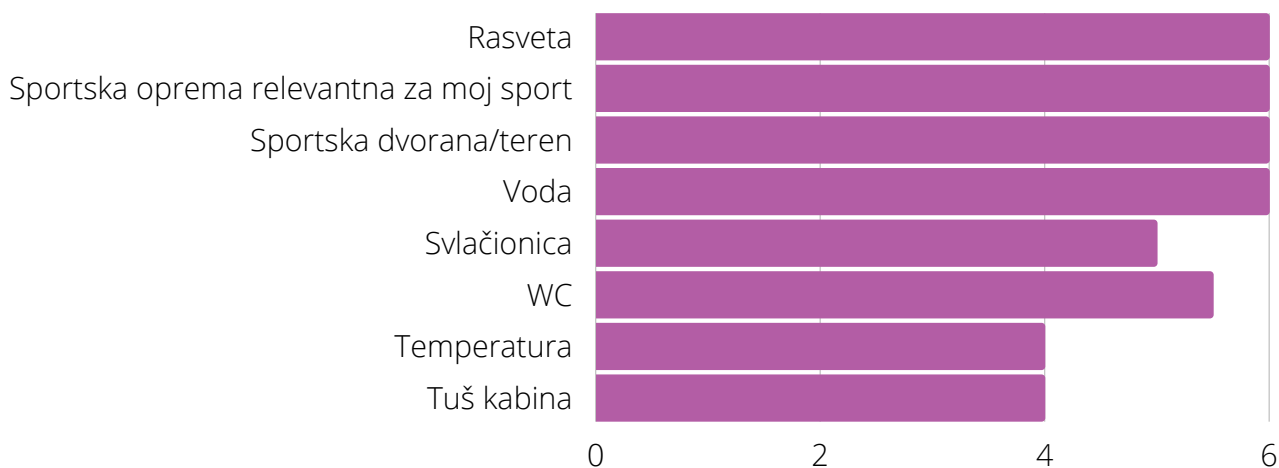
„Muškarci prvo biraju koje vreme im odgovara za vežbanje. Žene tada dobijaju preostalo vreme koje nije odgovaralo muškarcima”

(učesnica u diskusiji fokus grupe sa ženama sportistkinjama i trenericama)

Ovo je očigledno zabrinjavajuća činjenica jer su sportistkinje prepuštene na milosti svojim kolegama muškarcima u odabiru rasporeda treninga. Ovo je dodatna prepreka za njih jer preostalo vreme treninga možda nije idealno.

Što se tiče svlačionica, 89,6% je reklo da ima pristup svlačionici, a 10,4% je reklo da nema pristup takvoj prostoriji. Štaviše, pojedinke su bile podstaknute da odgovore koliko su zadovoljne različitim sadržajima koji se nude u njihovoj sportskoj hali. Odgovori mogu biti od 1 „uopšte nisam zadovoljna“ i 10 „veoma zadovoljna“. Od onih koji su dali odgovor na skali od 1-10, Slika 20 ispod predstavlja aritmetičku sredinu nalaza. Kao što se vidi, tuš kabine, temperatura u sportskoj hali i stanje toaleta ocenjeni su u tri kategorije sa najnižim stepenom zadovoljstva.

Slika 20: Zadovoljstvo uslovima sportskih objekata

Istraživanje je takođe podstaklo žene da odgovore o tome da li postoji nešto što ih sprečava da se osećaju opušteno/slobodno da koriste svlačionice i tuš kabine. 18,2% ispitanika je izjavilo da ih nešto muči, 68,8% je izjavilo da im ništa ne smeta, 9,1% je reklo da to nije primenljivo pitanje, a 3,9% je odbilo da odgovori.

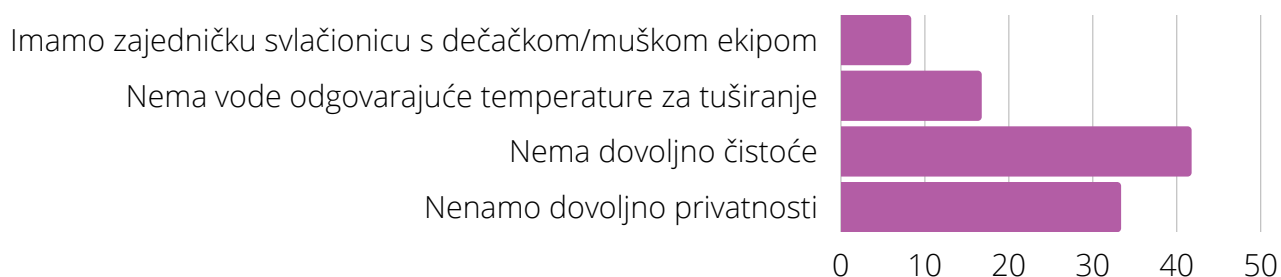
Diskusije u fokus grupama su takođe pokazale da neke sportistkinje nemaju pristup osnovnim potrepštinama u svlačionicama. Prema izjavama učesnica:

„Nemamo pristup tuš kabinama. Tuš kabine su dostupne samo muškarcima“

(učesnik u diskusiji fokus grupe sa ženama sportistkinjama i trenerkama)

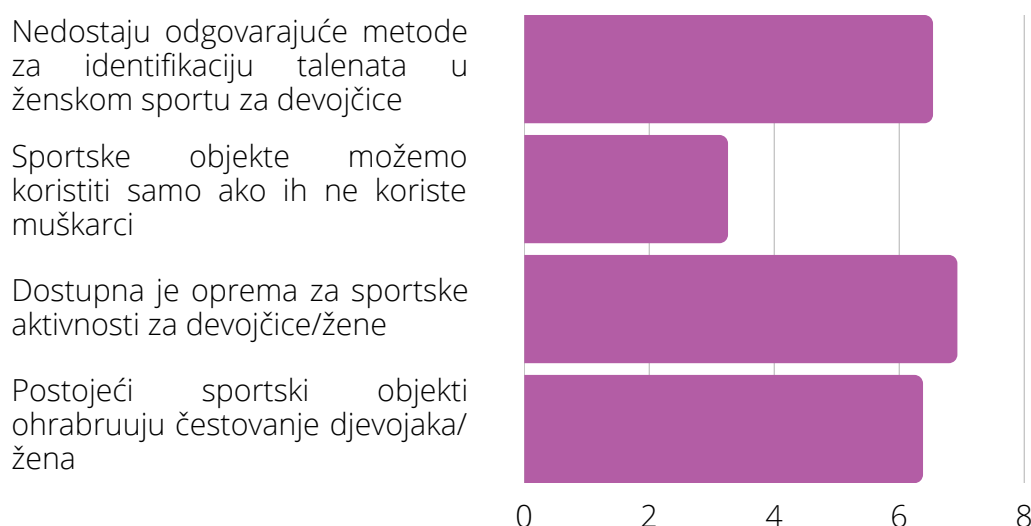
Od onih koje su odgovorile da se nisu osećale opušteno, Slika 21 u nastavku pokazuje razloge zašto bi to moglo biti. 41,7% tvrdi da je to zbog nečistoće objekta, praćeno nedostatkom privatnosti (33,3%), nepostojanjem adekvatne temperature za tuširanje (16,7%) i deljenjem svlačionica sa dečacima (8,3%).

Slika 21: Šta sprečava žene da se osećaju opušteno u svlačionicama

Štaviše, žene su takođe bile podstaknute da ocene svoje odgovore o opštim percepcijama u vezi sa uslovima sportskih objekata na skali od 1-10, pri čemu je 1 „potpuno ne slažem” i 10 „potpuno se slažem”. Slika 22 prikazuje odgovore pomoću aritmetičkih sredina za prikupljanje odgovora sa podacima. Zanimljivo je da uprkos gore navedenom nedostatku privatnosti, žene se generalno ne slažu da postoji prepreka za korišćenje sportskih objekata kada ih i muškarci koriste.

Slika 22: Izjave o sportskim objektima

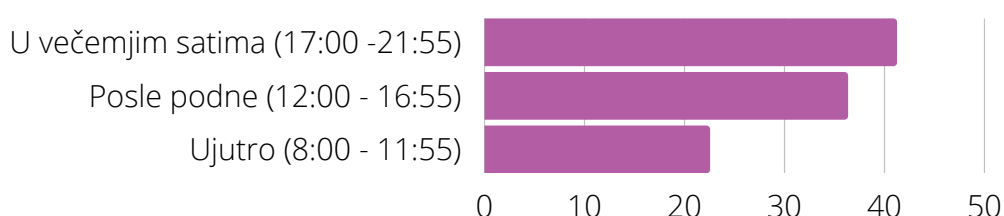
Na kraju, ovaj pod-odeljak takođe razmatra raspored treninga sportistkinja i pokušava da obuhvati stepen zadovoljstva u pogledu učestalosti i vremena treninga koje ove žene dobijaju. Prvo, tabela 4 ispod navodi učestalost treninga tokom nedelje. Čini se da je najčešći odgovor bio 3-4 puta nedeljno (45,5%), zatim 5-6 puta (37,7%) i tako dalje. Samo 7,8% se odazvalo da trenira sve dane u nedelji. Bez obzira na to, učestalost treninga ukazuje na to da je za sportistkinju potrebno vreme i posvećenost – faktor koji bi mogao biti veoma važan za one koji imaju više od jednog posla.

Kategorije	%
1-2 puta nedeljno	9.1%
3-4 puta nedeljno	45.5%
5-6 puta nedeljno	37.7%
7 puta nedeljno	7.8%

Tabela 4: Učestalost treninga

Što se tiče vremena tokom kojeg ove žene treniraju, čini se da 41,2% trenira uveče, a samo 22,5% tvrdi da to radi ujutru. Ovde ima prostora za dokaze da se pretpostavi da je to zbog činjenice da neke od ovih žena imaju posao i/ili druge obaveze koje ih sprečavaju da treniraju u neko drugo vreme. Neodgovarajuće vreme treninga je stoga još jedna prepreka za posvećenost sportu i aktivno bavljenje sportom.

Slika 23: Vreme treninga

81,8% ovih žena je odgovorilo da su zadovoljne vremenom koje treniraju sa drugima ili tvrdeći da nisu zadovoljne (16,9%) ili su odbile da odgovore (1,3%).

Još jedno pitanje koje se pojavilo iz fokus grupa je takođe vreme obuke i nedostatak prevoza. Prema rečima učesnica:

„Kada imamo noćne treninge, postaje nam zaista teško da obezbedimo prevozna sredstva. Stoga, ponekad možda nećemo stići na trening zbog nedostatka prevoza”

(učesnica u diskusiji fokus grupe sa sportistkinjama i trenericama)

Iz ovog odeljka može se zaključiti da je pristup sportskoj infrastrukturi nedovoljan i da se doživljava kao izazov za ove žene. Kao ključne smetnje u treningu ističu stanje toaleta, tuševe i niske temperature. Neke su čak tvrdile da nemaju određeni objekat za obuku, a druge su tvrdile da ih dele sa muškarcima. Nedostatak privatnosti je takođe naglašen kao problem zbog kojeg bi mogle da se osećaju nelagodno kada se menjaju/koriste svlačionice.

Izloženost seksualnom uznemiravanju

Ovaj izveštaj je takođe pokušao da obuhvati percepciju i iskustvo sportistkinja sa seksualnim uznemiravanjem. Pošto je seksualno uznemiravanje osetljiva tema i često se nedovoljno prijavljuje [16], istraživanje je kroz ankete i diskusije u fokus grupama je pokušalo da postavi pitanja koja se odnose na seksualno uznemiravanje iz različitih uglova, odnosno sopstveno iskustvo, nečiju percepciju o tome koliko su njihove koleginice izložene uznemiravanju i percepciji u vezi sa izloženošću zajednice.

Prvo, ove žene su upitane da li su i same bile seksualno uznemiravane, ali je svih 100% ispitanica odgovorilo da nikada nisu doživele uznemiravanje od strane trenera. Na pitanje da li je koleginica imala slično iskustvo, 94,8% je odgovorilo ne, međutim 2,6% je reklo da je trener seksualno uznemiravao njihove koleginice. Ovi dokazi pokazuju da, iako nerado govore o sebi, žene se osećaju slobodnije da razgovaraju o ovim pitanjima ako govore za treću osobu koja nije prisutna u prostoriji.

Ovo oklevanje ili potpuno odbijanje se takođe može pripisati činjenici da iako su ankete pokušavale da zadrže potpunu anonimnost, bilo je slučajeva koji su sprečavali ove žene da odgovore potpuno iskreno. Na primer, u nekim slučajevima trener je takođe želeo da nadgleda proces anketiranja što je ometalo iskrene odgovore. Pored toga, vredi istaći da odbijanje da se odgovori ili odgovori sa „ne“ može biti posledica činjenice da ove žene možda nisu ni svesne da su izložene komentarima seksualne prirode.

Slično tome, kada je zatraženo da odgovore da li su ih ikada seksualno uznemiravale druge osobe kao što su sudija, drugi trener, sportski lekar ili donator, bilo je neuverljivih nalaza, sa samo 2,5% ispitanica koje su sa sigurnošću tvrdile da su bile izložene seksualnom uznemiravanju od strane sudije ili drugog trenera.

Kvalitativni deo studije otkrio je nešto drugačiju stvarnost kada je u pitanju seksualno uznemiravanje. Na primer, iz diskusije fokus grupa sa predstavnicima sportskih saveza, kada se pojavila tema seksualnog uznemiravanja, jedan muškarac učesnik je izjavio:

„Nikada nismo imali pritužbi na seksualno uznemiravanje u našim sportskim klubovima; jedini problemi seksualnog uznemiravanja su oni koji se dešavaju na ulici. Međutim, dečaci će uvek birati žene na ulici, ali to ne možemo shvatiti ozbiljno jer su žene generalno veoma lepe, a muškarci vole žensku lepotu. Stoga, ne mislim da je to veliko pitanje koje treba rešavati“

(učesnik u diskusijama fokus grupe sa predstavnicima sportskih saveza)

[16] Gordon B. Dahl and Matthew Knepper. Why is Workplace Sexual Harassment Underreported? The Value of Outside Options Amid the Threat of Retaliation. <https://econweb.ucsd.edu/~gdahl/papers/sexual-harassment-underreporting.pdf>

Jasno je da postoje dokazi iz kvalitativnog dela studije da je seksualno uznemiravanje društveni fenomen u našem društvu. Iz druge fokus grupe, učesnica je takođe tvrdila sledeće:

„Mnogo puta su me komentarisali i hvalili u vezi sa mojim oblikom tela“

(učesnik u diskusiji fokus grupe sa ženama sportistkinjama i trenerkama)

Još jedna je istakla:

„Kao dete, naš trener nas je dodirivao na neprikladan način, ali mi to tada nismo shvatali. Kasnije, dok smo razgovarale sa prijateljima, shvatile smo da nas je seksualno uznemiravao“

(učesnik u diskusiji fokus grupe sa ženama sportistkinjama i trenerkama)

U istoj fokus grupi, druga žena je takođe tvrdila:

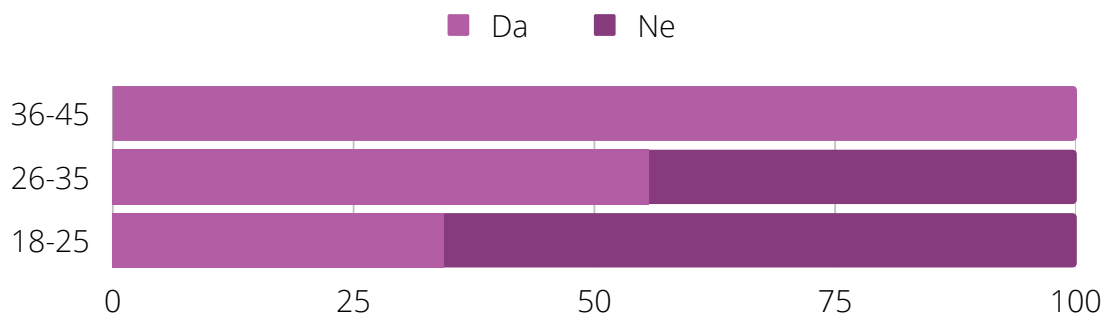
„Ovde je problem činjenica da devojke počinju da treniraju mlade i da svog trenera vide kao očinsku figuru, ali trener ne uzvraća ovaj osećaj“

(učesnica u diskusiji fokus grupe sa sportistkinjama i trenericama)

Kao što se može videti, incidenti seksualnog uznemiravanja nisu prisutni samo među odraslim sportistkinjama, već i među mladjim. Ovo je očigledno zabrinjavajuće jer se u ovom trenutku više ne govori samo o seksualnom uznemiravanju, jer su u igri istovremeno i krivična dela, što je izuzetno zabrinjavajuće i predstavlja krivično delo prema Krivičnom zakonu Kosova.

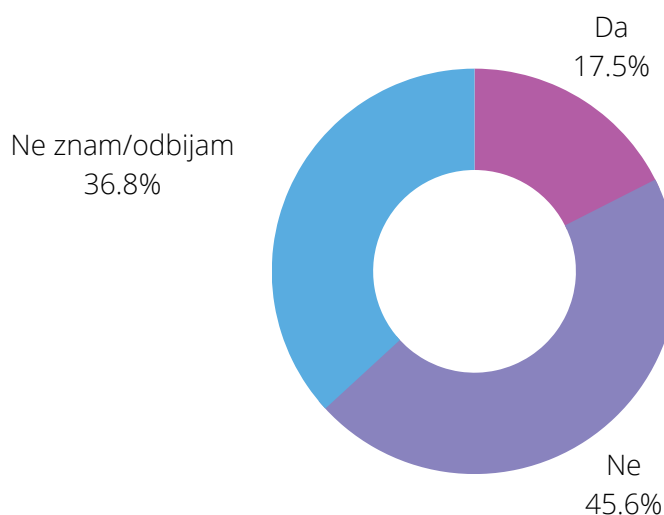
Zatim, ovo istraživanje je imalo za cilj da razume koliko informacija imaju sportistkinje kada je u pitanju prijavljivanje incidenata seksualnog uznemiravanja kada se oni dogode. U ovom pitanju, 62,3% ispitanika generalno je izjavilo da nikada nisu bili obavešteni o tome gde da prijave probleme seksualnog uznemiravanja. Međutim, zanimljivo je istaći da, kao što pokazuje Slika 24, starije žene imaju veće šanse da znaju gde da prijave incidente seksualnog uznemiravanja. Na primer, žene koje pripadaju starosnoj grupi 36-45 u 100% slučajeva znale su gde da prijave takve incidente, a samo 55,6% i 34,3% zna ove informacije u starosnim grupama 26-35 i 18-25 godina.

Slika 24: Znanje o prijavljivanju seksualnog uznemiravanja i starosne grupe

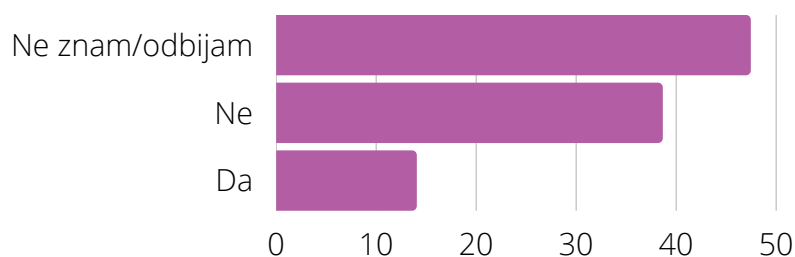
Na pitanje da li njihov savez ima jasne smernice koje se odnose na seksualno uznemiravanje, 17,5% je odgovorilo da zna, a ostale su odgovorile da nisu upoznati sa takvim politikama ili da takve politike ne postoje.

Slika 25: Jasne smernice Saveza u prijavljivanju seksualnog uznemiravanja

Štaviše, od njih je zatraženo da odgovore o tome da li postoji neka određena osoba odgovorna za prijavu seksualnog uznemiravanja u vezi sa sportom. Kao što pokazuje Slika 26, 38,6% ispitanica je reklo da nema nikog odgovornog kome bi prijavile probleme seksualnog uznemiravanja, 14% je tvrdilo da je neko odgovoran, a 47,4% je reklo da ne zna ili je jednostavno odbilo da odgovori.

Slika 26: Osoba odgovorna za prijavu seksualnog uznemiravanja

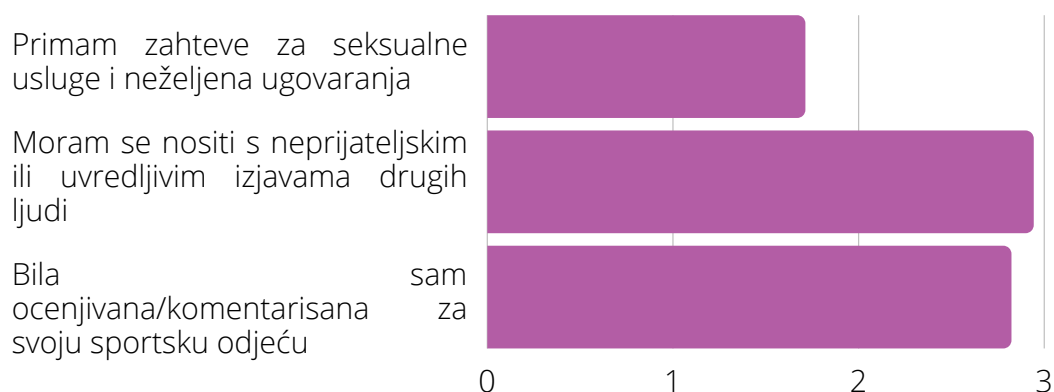
Iz diskusija u fokus grupama, neke žene su se složile da čak iako su svesne protokola koji se moraju poštovati u slučaju incidenta seksualnog uznemiravanja, često se uzdržavaju da ga prijave jer se plaše posledica. Prema izjavi učesnice:

*„Čak i ako se žalimo, ništa se ne radi na rešavanju ovog problema.
Jedino što se dešava je da ako prijavimo takve incidente, možemo
biti kažnjeni u smislu da ne igramo utakmicu“*

(učesnica u diskusiji fokus grupe sa sportistkinjama i trenericama)

Na kraju, žene su takođe bile podstaknute da ocene odgovore na različite izjave o percepciji seksualnog uznemiravanja na skali od 1-10, pri čemu je 1 „potpuno ne slažem“, a 10 „potpuno se slažem“. Slika 27 prikazuje odgovore pomoću aritmetičkih sredina za prikupljanje odgovora sa podacima. Očigledno je da su žene u svim izjavama uglavnom sklone ka „potpuno se ne slažu“. Ovo opet može biti zbog činjenice da je seksualno uznemiravanje često tabu tema koja se ne prijavljuje iz bezbroj razloga.

Slika 27: Izjave o seksualnom uznemiravanju

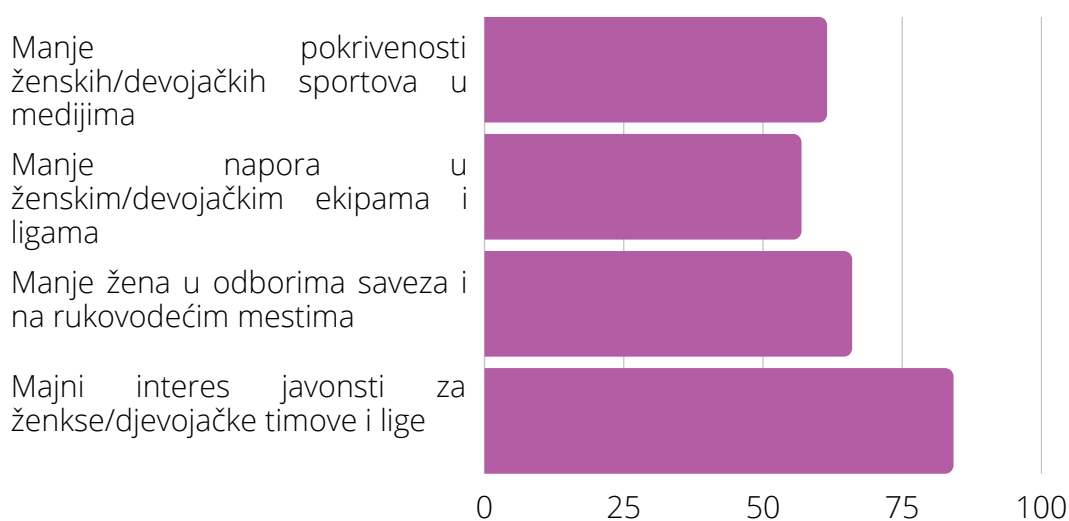

Da zaključimo ovaj odeljak, sportistkinje generalno ne prijavljuju seksualno uznemiravanje kao problem u kvantitativnom delu studije. U diskusijama u fokusnim grupama, međutim, istaknuto je da je seksualno uznemiravanje prisutno među sportistkinjama. Neke sportistkinje su takođe prijavile da su znale da su njihove koleginice bile izložene seksualnom uznemiravanju. Na kraju, postojali su dokazi da su žene koje pripadaju starijim starosnim grupama znale gde da prijave seksualno uznemiravanje u poređenju sa mlađim ženama.

Medijska pokrivenost i baza navijača

Istrazivanje se takođe bavi razumevanjem medijskog izveštavanja i baze navijača sportistkinja na Kosovu. Prvo, od žena se tražilo da daju obrazloženje zašto misle (ako misle) da su muškarci plaćeni više od njih za isti posao koji obavljaju/sport koji se igra. Ispitanice su mogle da izaberu onoliko odgovora koliko je primenljivo. Slika 28 pokazuje, 61,4% puta, žene su rekle da bi to moglo biti zbog manje medijske pokrivenosti ženskog sporta. Na sličan način, 84,1% žena je odgovorilo da bi veće plate muškaraca mogle biti posledica manjeg interesovanja javnosti za ženske timove i lige devojaka. Ovo je takođe indirektan pokazatelj nedovoljne medijske pokrivenosti.

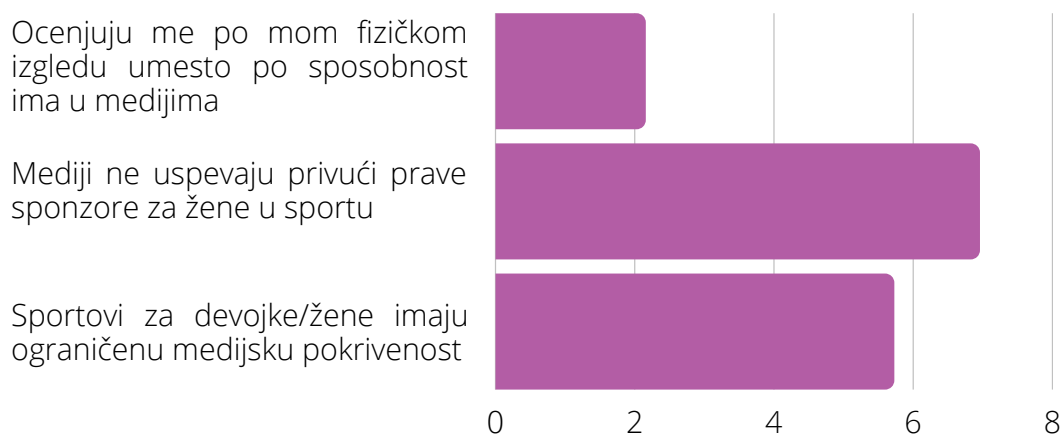
Slika 28: Percepcija razloga zašto su muškarci više plaćeni za isti sport

* Napomena: Procenti ne iznose 100% jer je ovo pitanje sa više odgovora

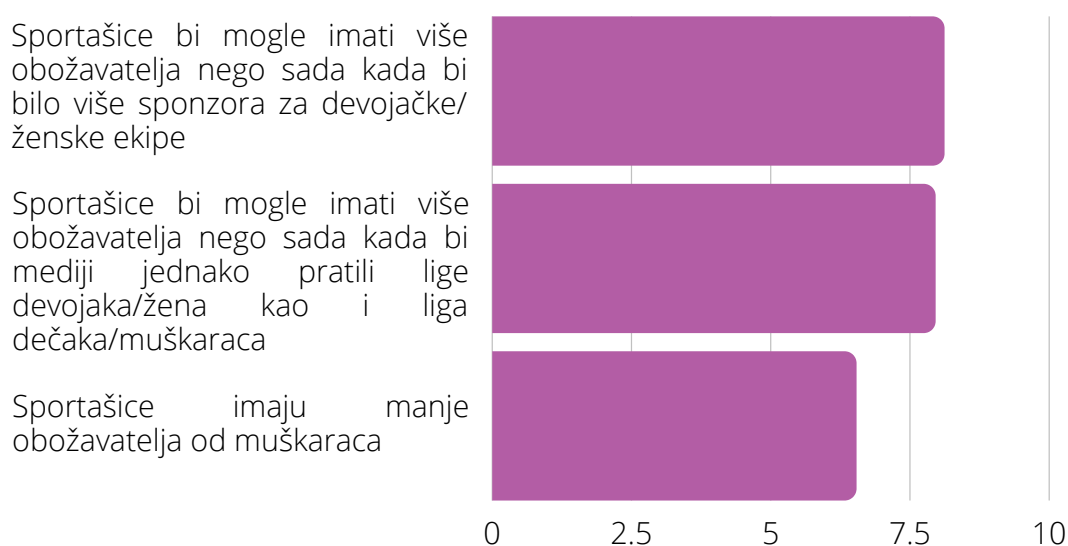
Pored toga, žene su takođe bile podstaknute da ocene odgovore o različitom medijskom pokrivanju i bazi sportskih navijača na skali od 1-10, pri čemu je 1 „potpuno se ne slažem“, a 10 „potpuno se slažem“. Odgovori su sakupljeni korišćenjem aritmetičkih sredina. Slike 29 i 30 ispod pokazuju odgovore ispitanika. Na primer, kao što pokazuje Slika 29, žene se u proseku slažu (6,95 od 10) sa činjenicom da mediji ne uspevaju da privuku prave sponzore za žene u sportu. S obzirom da su finansijske poteškoće bile jedan od glavnih izazova žena da se profesionalno bave sportom, ovaj nalaz je veoma važan jer pokazuje potrebu da se poboljša medijsko izveštavanje o ženama sportistkinjama na Kosovu. Štaviše, postoji i opšta saglasnost (5,72 od 10) o percepciji žena da imaju ograničeno medijsko pokrivanje.

Slika 29: Izjave o medijskom pokrivanju

Štaviše, Slika 30 se dotiče percepcije žena u vezi sa njihovom bazom navijača. Na primer, postoji jaka saglasnost (8,11 od 10) da bi žene mogle da imaju više navijača ako bi bilo više sponzora za ženske timove. Slično tome, postoji snažna saglasnost da bi mogli da imaju više navijača ako bi ih mediji pokrivali onoliko koliko pokrivaju dečake/muške sportove (7,95 od 10).

Slika 30: Izjave o bazi navijaca

Slično tome, diskusije u fokus grupi su takođe istakle da je nedostatak medijske pokrivenosti i nedostatak znanja šire javnosti o sportistkinjama problematično pitanje. Prema izjavi učesnice:

„Verujem da je naša medijska pokrivenost veoma mala i retko smo medijski pokriveni u igri koju igramo. Naša jedina baza navijača koja dolazi da gleda kada igramo su naše porodice i bliski prijatelji.”

(Učesnica u diskusiji fokus grupe sa ženama sportistkinjama i trenericama)

Na kraju, kroz ove diskusije u fokus grupama, istaknuto je da postoji ogromna potreba za većom medijskom pokrivenošću u vidu postera, radio ekspozicije, onlajn medija i slično. Dovoljno izlaganje bi osiguralo odgovarajuću svest i više finansijskih mogućnosti i za ove sportistkinje.

Ograničenja

Iako izveštaj uključuje i kvalitativni i kvantitativni deo, vredni istaći niz ograničenja koja uglavnom proističu iz dela terenskog rada. Neka od ograničenja su navedena u nastavku:

- Iako KCGS/IDRA konstantno pokušava da održi potpunu anonimnost u sprovođenju anketa, bilo je nemoguće sprečiti trenere da se mešaju u proces prikupljanja podataka i pokažu interesovanje za odgovore sportistkinja.
- Mooguće je da zbog dužine upitnika, bilo je mnogo žena (48,6% uzorka) sportistkinja koje su odbile da odgovore i kao takva njihova varijabilnost odgovora ostaje neuhvaćena i ne može se analizirati.

Zaključci i preporuke

Ovaj izveštaj je imao za cilj da uhvati holističku sliku o pristupu žena sportu i izazovima sa kojima se suočavaju tokom bavljenja sportom. Prvo je pokušao da razume vrstu sporta koji se igra i da li su ove žene bile deo nekog sportskog saveza. Zatim je pokušao da sagleda glavne izazove sa kojima se susreću sportistkinje, zatim da li je njihova porodica uticala na njihovu odluku da se bave sportom, njihovu finansijsku situaciju i izgleda da plate svoje troškove bavljenjem sportom, pristup odgovarajućoj sportskoj infrastrukturi i koliko su bile zadovoljne sa sportskim objektima, stepenom izloženosti seksualnom uznemiravanju i na kraju stepenom za koji veruju da će dobiti dovoljno medijske pokrivenosti i imati raznoliku bazu obožavatelja. Pored toga, kvalitativni deo kroz diskusije u fokus grupama pokušao je da dobije različite perspektive o izazovima i mogućnostima sportistkinja iz objekta svih relevantnih aktera. Glavni nalazi ovog izveštaja mogu se sažeti na sledeći način:

- Nedostatak finansiranja i potreba da rade više poslova kako bi omogućile i aktivno bavljenje sportom
- Nedostatak pristupa odgovarajućim najsavremenijim sportskim objektima i zastarela sportska infrastruktura
- Nedostatak znanja javnosti o postojećim sportskim subvencijama i grantovima

- Nedostatak dostupnosti prostora za trening za žene koje ne dele prostor sa muškarcima– problem koji dodatno dovodi do pitanja privatnosti i sukoba u rasporedu između muških i ženskih treninga, pri čemu je vreme treninga uvek prioritet za ove prve
- Nedostatak osnovnih sredstava za pružanje osnovnih mogućnosti treninga i lične higijene nakon treninga
- Stereotipi zajednice u vezi sa očekivanjima od tela koje žene treba da imaju i kako bavljenje sportom može dovesti do telesne dismorfije
- Nedostatak znanja o tome kako se seksualno uznemiravanje definiše i šta se može smatrati seksualnim uznemiravanjem
- Nedostatak uniformnosti postojećih protokola saveza koji se na odgovarajući način bave posledicama seksualnog uznemiravanja
- Nedostatak disciplinskih komisija koje bi se bavile pitanjima seksualnog uznemiravanja
- Strah od stigmatizacije vezan za prijavu seksualnog uznemiravanja
- Nedovoljna medijska pokrivenost žena u sportu
- Nedovoljne postojeće politike za identifikaciju novih ženskih talenata u oblasti sporta

Prema gore navedenim rezultatima, slede sledeće preporuke:

- Povećanje kapaciteta medijskog osoblja da obuhvati više izveštavanja o ženskom sportu
- Povećanje medijske pokrivenosti sportistkinja kako bi promovisale svoje sportove i omogućile sebi pristup za iskoriscavanje potencijalnih sponzorstva i pristupe široj bazi navijača
- Obezbeđivanje odgovarajućeg vremena/glavnog termina za izveštavanje o ženskom sportu u medijima
- Povećanje znanja o postojećim subvencijama za bavljenje sportom i preduzimanje afirmativnih akcija za podsticanje žena da se bave sportom. Kako je pokazalo istraživanje, malo žena se prijavilo za grantove iako je jedan od glavnih izazova sa kojima su se suočavali odnosio se na nedostatak finansija i nedostatak sredstava
- Povećanje vladinih sponzorstava za sportistkinje. Kao što su istakli odgovori u anketi, samo oko 7% žena je dobilo državna sponzorstva a većina je finansirana privatno iz kluba u kojem igraju.
- Povećanje znanja/mogućnosti za obuku žena da razumeju gde da prijave seksualno uznemiravanje koje se dešava u njihovom sportskom klubu. Kako se pokazalo iz odgovora, većina žena, posebno mlađih, nije bila u potpunosti upoznata ni sa politikom prijavljivanja ovakvih problema, ni sa bilo kojom odgovornom osobom za prijavu
- Povećanje kapaciteta i formiranje disciplinskih komisija za rešavanje pitanja seksualnog uznemiravanja.
 - Povećanje treninga za sportistkinje, trenere, administrativno i medicinsko osoblje kako bi se bolje identifikovalo i sprečilo seksualno uznemiravanje u sportu

- Kreiranje određenih protokola koji se posebno bave seksualnim uznemiravanjem sportistkinja
- Stvaranje adekvatnih, rodno odvojenih uslova za treninge kako bi se omogućila privatnost žena tokom treninga i širi opseg vremena za vežbanje.
- Investicije u infrastrukturu u najsavremenije sportske objekte, uključujući ulaganje u svlačionice razdvojene po polu, odgovarajući pristup toploj vodi za tuširanje i određenu sportsku dvoranu za vežbanje.
- Organizovanje kampanje za podizanje svesti na lokalnom nivou kako bi se podstaklo učešće sportistkinja u sportu.
- Stvaranje odgovarajućih sportskih objekata za podsticanje mladih žena da se bave sportom od malih nogu.
- Izrada akcionog plana/strategije na nivou zemlje za povećanje učešća žena u sportu.
- Formiranje radne grupe koju vodi Agencija za ravnopravnost polova za rešavanje pitanja koja proizilaze iz ovog izveštaja.
- Kreiranje kampanja za podizanje svesti za rešavanje seksualnog uznemiravanja muškaraca i žena koji se bave sportom.

Prilozi

Prilog1: Vodič za moderiranje fokus grupa za sportistkinje

Vodič za moderiranje fokus grupa **„Izazovi devojaka i profesionalnih sportistkinja na Kosovu“**

Trajanje: 1 – 1.5 časova

Broj učesnica: 6-8 po focus grupi

Demografske karakteristike za sve FG:

- **FG 1:** sportistkinje i trenerice iz urbanih sredina
- **FG 2:** sportkiskinje i trenerice iz ruralnih sredina

Deo I: Uvod (10 minuta)

- Predstavljanje učesnika
- Objašnjenje metoda rada i svrhe diskusije
- Stvaranje opuštajuće i prijatne atmosfere
- Zagrevanje – postavljanje pitanja o profesiji, godinama, hobijima itd.

Deo II: Izazovi profesionalnih sportistkinja (60-70 minuta)

1. Kako ste odlučili da se bavite sportom? Šta vas je navelo da odaberete sport kojim se bavite?
2. Da li vas porodica podržava u ovoj profesiji?
3. Da li se bavite i nekim drugim zanimanjem? Imate li drugi posao?
4. Da li mislite da na Kosovu ima dovoljno sportistkinja?
5. Koji su glavni izazovi sa kojima se suočavate vi i uopšte profesionalni sportisti na Kosovu? **Podstaknite diskusiju tako što ćete pominjati lične finansijske prilike, sredstva donatora, malu bazu obožavalaca, porodične obaveze, ograničeno medijsko izveštavanje, itd – da biste potrošili mnogo vremena na ovo pitanje*
6. Ako među nama ima trenerica, po čemu se vaši izazovi razlikuju od izazova igračica?
7. Da li ste plaćeni kao profesionalni sportista? Ko te plaća? **Podstaknite diskusiju tako što ćete pominjati vladu, vlasnike privatnih timova, donatore itd.*
8. Šta je sa subvencijama? Da li ste ikada primili?
9. What about subsidies? Have you ever received?
 - a. Ako jeste, od koga?
 - b. Da li imate dovoljno informacija kako da aplikirate za njih?
 - c. Da li su jasni kriterijumi?

- d. Ako ste konkurisali ili dobili subvenciju, za koju aktivnost ste je dobili?
9. 1. Kako vidite ulogu direkcija na opštinskom nivou? Šta je sa savezima? Šta je sa NVOima – u vezi sa uključivanjem i promocijom učešća u sportu za žene? Molimo vas da detaljnije objasnite za svaki.
- a. Da li mislite da imate dovoljnu podršku nekog od njih?
- b. Šta još mogu da urade?
10. Kako vidite izveštavanje o ženskom sportu u medijima?
- a. Da li je dovoljno pokriveno?
- b. Koliko mediji podržavaju žene u sportu? Da li postoje određeni trenuci kada najviše osećate ovu podršku?
- c. Šta mislite da oni mogu da urade i šta želite da mediji učine više za sportistkinje?
11. Da li mislite da je došlo do pomaka u percepciji sportistkinja kao i u proceni njihovog bavljenja sportom?
- a. Ako jeste, zašto jeste?
- b. Ako nije, zašto nije?
12. Da li ste ikada iskusili zadirkivanje/maltretiranje ili drugo uznemiravanje, kao što je seksualno, ili mislite da je neka od vaših koleginica ikada doživela to od sportskih aktera (trenera, sportskih doktora, donatora, itd.?) **Podstaknite diskusiju pominjanjem neželjenih dodira/milovanja, sugestivnih pogleda, komentara o telu, pitanja o životu ličnom/privatnom itd.*
- a. Da li je lako ili teško razumeti svaku situaciju seksualnog uznemiravanja koje može biti indirektno? Kako biste opisali ove situacije?
- b. Da li znate da li postoji mehanizam kojem možete prijaviti takve situacije?
- i. Ako jeste, da li ste ikada prijavili i kako je tekao postupak??
- ii. Ako niste, da li ste čuli za neke slične slučajeve? Možete li da opišete tok slučaja?
13. Šta je sa sportskim objektima? U kojim teretanama/terenima vežbate/trenirate?
- a. Da li imate odgovarajuće uslove? **Podstaknite diskusiju tako što ćete pominjati svlačionicu, tuš kabinu, temperaturu prostorije i vode za tuširanje itd.*
- b. Imate li posebne ili ih delite sa sportistima?
- i. Ako da? Da li se dešava da trenirate u isto vreme?
- ii. Da li vam je udobno ili ne? **Podstaknite diskusiju pominjanjem svlačionice, tuš kabine itd. Razradite.*
14. Postoji li još nešto što biste želeli da podelite iz svog iskustva kao sportistkinje, a što do sada nije pomenuto?

Deo III: Završetak (5 minuta)

- Hvala vam na učestvovanju
- Nešto za dodati
- Potvrdite vrednost mišljenja učesnika

Prilog 2: Vodič za moderiranje fokus grupa sa predstavnicima institucija I NVO-a

Vodič za moderiranje fokus grupa „Izazovi devojaka i profesionalnih sportistkinja na Kosovu“

Trajanje: 1 – 1.5 časova

Broj učesnica: 6-8 po focus grupi

Demografske karakteristike za sve FG:

- **FG 3:** opštinski predstavnici
- **FG 4:** predstavnici javnih institucija/saveza/itd.
- **FG 5:** predstavnici sportskih nevladinih organizacija ili slično

Deo I: Uvod (10 minuta)

- Predstavljanje učesnika
- Objašnjenje metoda rada i svrhe diskusije
- Stvaranje opuštajuće i prijatne atmosfere
- Zagrevanje – postavljanje pitanja o profesiji, godinama, hobijima itd.

Part II: Izazovi profesionalnih sportistkinja (60-70 minuta)

1. Možete li nam reći svoje mišljenje o odluci žena na Kosovu da se bave sportom?
2. Da li ih porodica podržava dovoljno da se bave sportom?
3. Da li znate da li postoje profesionalne sportistkinje koje se bave samo sportom, ili mislite da se bave i nekim drugim zanimanjem?
4. Koliko otprilike godina traje karijera sportistkinje na Kosovu?
5. Da li mislite da na Kosovu ima dovoljno sportistkinja?
6. Koji su glavni izazovi sa kojima se suočavaju profesionalni sportisti na Kosovu?
**Podstaknite diskusiju tako što ćete pominjati lične finansijske prilike, sredstva donatora, malu bazu obožavalaca, porodične obaveze, ograničeno medijsko izveštavanje, itd – da biste potrošili mnogo vremena na ovo pitanje*
7. Da li profesionalni sportisti dobijaju platu? Ko ih plaća? **Podstaknite diskusiju tako što ćete pominjati vladu, vlasnike privatnih timova, donatore itd.*
8. Profesionalne sportistkinje?
 - a. Sa kim obično raskinu?
 - b. Kako se saopštavaju informacije o ovim subvencijama? Da li postoje jasni kriterijumi?
9. Za koje se konkretne aktivnosti nude subvencije?
10. Koja je uloga direkcija na opštinskom nivou? Šta je sa savezima? Šta je sa NVO-ima – u vezi sa uključivanjem i promocijom učešća u sportu za žene? Molimo vas da detaljnije objasnite za svaki.

- a. Mislite li da dovoljno podržavaju žene u sportu?
 - b. Šta možete učiniti/učiniti više?
11. Kako vidite izveštavanje o ženskom sportu u medijima?
- a. Dovoljno je pokriveno?
 - b. Koliko mediji podržavaju žene u sportu? Da li postoje određeni trenuci kada najviše osećate ovu podršku?
 - c. Šta mislite šta bi mediji mogli više da urade za sportistkinje?
12. Da li mislite da je došlo do pomaka u percepciji sportistkinja i proceni njihovog bavljenja sportom?
- a. Ako jeste, zašto jeste?
 - b. Ako nije, zašto nije?
13. 1. Da li mislite da sportistkinje doživljavaju ismevanje/maltretiranje ili seksualno uznemiravanje od strane sportskih aktera (trenera, sportskih lekara, donatora, itd.?)
- *Podstaknite diskusiju pominjanjem neželjenih dodira/milovanja, sugestivnih pogleda, komentara o telu, pitanja o ličnom životu / privatnom itd.*
- a. Da li je lako ili teško razumeti svaku situaciju seksualnog uznemiravanja koje može biti indirektno? Kako biste opisali ove situacije?
 - b. Da li znate da li postoji mehanizam kojim možete prijaviti takve situacije?
 - i. Ako da, da li se dovoljno prijavljuje?
 - ii. Kako se ovi slučajevi završavaju?
 - iii. Da li u vašoj instituciji (ako je opština, ili centralna institucija) postoje mehanizmi koji se bave ovim pitanjima?
 - iv. Da li NVO imaju neke programe/aktivnosti za takve slučajeve?
14. Šta je sa sportskim objektima? Da li mislite da ima dovoljno sportskih objekata za žene?
- a. Da li imaju dobre uslove? **Podstaknite diskusiju pominjanjem svlačionice, tuš kabine, temperature prostorije i vode za tuširanje itd.*
 - b. Da li znate da imaju posebne ili zajedničke sa muškim sportistima? Razradite.
15. Postoji li još nešto što biste želeli da podelite iz svog iskustva o učešću kosovskih žena u sportu i izazovima sa kojima se suočavaju, a što do sada nije pomenuto?

Deo III: Završetak (5 minuta)

- Hvala vam na učestvovanju
- Nešto za dodati
- Potvrdite vrednost mišljenja učesnika

